

Články

CO CHVILKU KŘIČÍ
NA JEVIŠTI SVĚTA

Ingmar Bergman

Na samém okraji naší rodinné kroniky lze nalézt noticku, která ve vší stručnosti informuje o zasnoubení inženýra Carla Åkerbloma a promované tělocvikářky Pauline Thibaultové. Jemu tehdy bylo padesát čtyři let a jí dvacet dva. Sám si matně vzpomínám na návštěvu obou kontrahentů u babičky v jejím domě v uppsalské Zahradní ulici. Strýčka Carla jsem znal dobře, byl to můj oblíbenec. To, že si o něm ostatní mysleli, že je „na nervy“, jak se tomu tenkrát (v roce 1925) říkalo, nebylo důležité. Byl to hravý, vynalézavý člověk a se mnou jednal jako se svým vrstevníkem, navíc ovládal téměř neomezený počet kouzelnických kousků. Na slečnu Thibaultovou mám jen nejasnou vzpomínku, připomínající amatérský snímek, na kterém se fotografovaná osoba během expozice pohnula. Pauline byla upravená vysoká, ramenatá, hubená žena s tmavými vlasy, bledou pletí a černýma očima, měla asi žhnoucí pohled, ale to si třeba jenom domýšlím. Když se usmívala, odhalovala řadu oslnivě bílých zubů, jenže i to si možná jenom namlouvám. Jednou večer, poté co oba novopečení snoubenci absolvovali seznamovací večeri s příbuznými, hrála na klavír a zpívala temným, zvučným hlasem. Já jsem se toho koncertu nezúčastnil, poněvadž v době, kdy se konal, jsem už musel být v posteli, ale pamatuji si na klid a ticho, které onoho zimního večera vládly, na saně s cinkajícími rolničkami dole na ulici, na hučení kachlových kamen a pak na ten temný hlas. Všechno bylo smutné, ale i nepopsatelně příjemné. Tím moje vzpomínky na Pauline Thibaultovou končí. Pozdějším šetřením jsem zjistil, že zasnoubení bylo po několika letech zrušeno. Strýček Carl se vrátil do blázince. Slečna Thibaultová zmizela někde v Německu, nejspíš v Berlíně.

Ještě jedna okolnost: ve stručném soupisu majetku po strýčkovi Carlovi byl zaznamenán takzvaný skioptikon, vybavený obloukovou lampou, odrazovým zrcátkem a Zeissovým objektivem. Tento přístroj byl uchováván v hnědě namořené dubové bedně, která měla na víku a na příčných stranách mosazná držadla. Ve čtyřech zachovalých dřevěných bednách bylo nastojato uloženo dvě stě skleněných (ručně kolorovaných) obrázků velikosti jedenáct krát jedenáct centimetrů, v každé bedně bylo padesát obrázků a na vnitřní straně víka se nacházel jejich podrobný obsah. Pokud si dobře vzpomínám, jednotlivé seriály se jmenovaly: Putování s Ježíšem, Řeka Dalälven od pramenů k moři, Lidské tělo a konečně Schumann a Beethoven – jejich doba a hudba. V obsahu posledně zmíněného díla byly odkazy na vhodné hudební vložky, přepsané pro klavír. Ty doplňovaly poznámky napsané úhlednými červenými tiskacími písmeny, jejichž autorkou byla pravděpodobně Pauline Thibaultová.

Takto vypadá můj materiál.

Carl Åkerblom a Pauline Thibaultová cestující mrazivou zimní krajinou: on pořádá přednášky a promítá ručně kolorované obrázky, ona hraje a zpívá.

Přibližně tak, i když trochu jinak.

A nakonec: název mé hry je citát z *Macbetha*, pátého dějství, páté scény.

— — — Zhasni, knůtku, zhasni.

Prchavý stín je život, špatný herec,

co chvíli křičí na jevišti světa

a potom zmlkne navždy. Pustý žvást

idiota je to, jen hluk a vřava,

a neznamená nic.

(přeložil Martin Hilský)

Osoby

Carl Åkerblom, inženýr a vynálezce, 54 let

Pauline Thibaultová, promovaná učitelka tělocviku, Carlova snoubenka, 22 let

Anna Åkerblomová, Carlova macecha, vdova, 66 let

Karin Bergmanová, Carlova nevlastní sestra, 34 let

Osvald Vogler, profesor emeritus, 75 let

Emma Voglerová, jeho žena, hluchoněmá, 48 let

Johan Egerman, docent, 40 let

Sestra Stella, staniční sestra, 50 let

Mia Falková, herečka, 20 let

Klaun Rigmor, věk neurčen

Petrus Landahl, učitel ručních prací, 32 let

Alma Berglundová, selka, 60 let

Märta Lundbergová, učitelka, 42 let

Karin Perssonová, vdova, 46 let

Algot Frövik, kostelník, 58 let

Knut Aronsson, bývalý poslanec parlamentu, 63 let

Stefan Larsson, komisař, 58 let

Hanna Apelbladová, majitelka pekárny, 47 let

Fredrik Blom, předčasně penzionovaný varhaník, 56 let

Dva policisté

Dvě ošetřovatelky

Hra se odehrává – pokud lze mluvit o nějakém ději – jednak na psychiatrické klinice Akademické nemocnice v Uppsale, jednak v Templářském domě v Grånäs v kraji Dalarna.

První dějství

Je konec října roku devatenáct set dvacet pět, nacházíme se v nemocničním pokoji psychiatrické kliniky Akademické nemocnice v Uppsale. Zařízení místnosti tvoří šest postelí, tři u každé podélné stěny. Dvě vysoká zamřížovaná okna jsou obrácená k cihlové fasádě napříč

stojícího domu, která připomíná vězení. Dá se z nich možná zahlédnout nějaký holý strom. Mezi oběma okny stojí těžký dřevěný stůl, přibitý k zemi, kolem stolu vartují čtyři dřevěné židle.

V tomto pokoji prozatím pobývá jenom jeden pacient. Jmenuje se Carl Åkerblom, povoláním je inženýr a je mu padesát čtyři let. Má široká ramena. Dětsky růžovou pleť, trochu napuchlou. Vlasy husté a prošedivělé, nahoře na hlavě malou pleš, pěstěné vousy. Mezi modrobílými rty svírá oharek doutníku. Na posteli leží Uppsalské nové noviny, netrpělivě je čte. Širokýma citlivýma rukama s okousanými nehty obrací hlasitě šustící listy. Na sobě má noční úbor.

Ozve se chvatné zaklepání. Dřív než Åkerblom stačí něco říct, kdosi odemkne dveře a do pokoje vstoupí docent Johan Egerman, vysoký muž v bílém plášti, s tmavě lesklým plnovousem a kníry.

EGERMAN: Dobrý večer, pane inženýre. (Sestře s klíči, která ho doprovází.) Sestro, můžete počkat venku. (Sestra se přiměřenou rychlostí vzdálí.) Jmenuju se Johan Egerman a jsem docent. Odedneška jsem tady na psychiatrické klinice zastupujícím primářem. Jak možná, pane inženýre, už víte, profesor Fürstenberg dostal v pátek odpoledne lehkou mrtvici. Prozatím jsem převzal jeho pacienty. Převzal jsem je, abych tak řekl, do péče a nesu za ně odpovědnost.

ÅKERBLOM: Jo, do péče.

EGERMAN: Připouštím, že „péče“ je vznešené slovo. „Léčit“ zní ještě vznešeněji. S „odpovědností“ se zachází snadněji. (Åkerblom se zasměje.) Až se, pane inženýre, vysmějete, dovolím si vám položit několik otázek.

ÅKERBLOM: Samozřejmě, pane docente. Pod podmínkou, že se nejdřív budu moct na něco zeptat já vás. Máte čas?

EGERMAN: Nemnoho.

ÅKERBLOM: Jak si myslíte, že se cítil Franz Schubert tenkrát v dubnu roku osmnáct set dvacet tři v úterý brzo ráno? Předcházející noci sněžilo a kachlová kamna mu vyhasla.

EGERMAN: Hm, jak se cítil?

ÅKERBLOM: Jak se cítil? Sedí v noční košili na posteli, a aby mu nebylo zima, vzal si velký pletený kabátek a vlněné ponožky. Mezi koleny svírá nočník a chystá se močit. Jelikož mu tento úkon způsobuje určitou bolest, ohrnul si předkožku, a tak rozšířil otvor penisu. Vtom pod okrajem žaludu objeví vřed, takzvaný šankr, vřed a napjatou zatvrdlinu, v místech, kde dřív měl jen temnou, ošklivou a necitlivou skvrnu. Je přesně šest ráno a v blízkém kostele Nejsvětější trojice klinká zvonkohra. V tomto okamžiku Franz Schubert pochopí, že dostal syfilis, a já teď, pane docente, chci vědět, co si myslíte, že právě v té chvíli cítí. Co cítil Franz Schubert onoho dubnového rána, kdy seděl na pelesti postele a prohlížel si nemocného pindoura?

EGERMAN: No, pane inženýre, to se dá těžko uhádnout.

ÅKERBLOM: Den předtím byl na malém večírku u bratra Ferdinanda. Vyprávěl tam o prvních náčrtcích ke své Velké symfonii. Na večírku vládla šťastná a veselá nálada. Krásné talentované dámy, nápadití šarmantní pánové. Hrály se společenské hry, muzicírovalo se a zpívalo. Přátelé, radost, hudba. A pak noční cesta domů tichou, mokrou chumelenicí. Radost – ne opilost. Radost. Ale teď najednou syfilis. Co si myslíte, že Franz Schubert při tom cítí?

EGERMAN: Myslím, že pociťuje cosi jako padání. (*Odkáže si.*) Padání.

ÅKERBLOM: A proč si myslíte, že má pocit, že padá?

EGERMAN: Představuju si, jak bych sám – je to pád do hrůzy. Člověk se dusí. Je uvězněný.

ÅKERBLOM: Na pomoc nepřicházejí žádné tóny.

EGERMAN: Žádné tóny.

ÅKERBLOM: No jo. To je strašné. Chtěl jste mi položit několik otázek.

EGERMAN: (*Pročítá žurnál.*) Myslíte si sám, pane inženýre, že jste nemocný, „nervově labilní“, jak to stojí tady ve vašem žurnálu? Kromě toho se u vás projevují mánie, vidění, citové výbuchy, nesoustředěnost, stavy pomatenosti, deprese, nevysvětlitelná bujarost, sebeobviňování, rušivé sexuální fantazie, sebevražedné představy, sebepřeceňování, hypochondrie, infantilní fekální aktivity. Ale především samozřejmě *sklon k násilí*.

ÅKERBLOM: (*Po pauze.*) To je všechno?

EGERMAN: No, to by snad mělo být všechno, ano.

ÅKERBLOM: Ten profesor Fürstenberg je ale hlava skopová. Napsal tam všechno, co jsem mu řekl.

EGERMAN: Existuje poměrně mnoho –

ÅKERBLOM: – svědectví. Dělal jsem prostě, co jsem mohl, abych mu vyhověl.

EGERMAN: Neřekl jste jednou, že vaší profesí je „poslání a vize vynálezce“?

ÅKERBLOM: Přesně tak. Jsem vynálezce. Už devětadvacet let, teď je mi čtyřiapadesát, už devětadvacet let bombarduju Královský patentový úřad žádostmi o udělení patentu, ale udělili mi ho milostivě jen dvakrát.

EGERMAN: Vaše snoubenka Pauline Thibaultová by vás ráda navštívila. Říká, že jste jí to zakázal.

ÅKERBLOM: To ne.

EGERMAN: Slečně Thibaultové je, jak vidím tady v žurnálu, dvacet dva let, má maturitu a je promovaná učitelka tělocviku. Navíc prý skvěle hraje na klavír.

ÅKERBLOM: No jo. No jo. (*Odmítavě.*)

EGERMAN: Nepromluvíme si o ní trochu?

ÅKERBLOM: Radši *ne*.

EGERMAN: Smím se zeptat proč?

ÅKERBLOM: Protože to *bolí*, pane doktore!

EGERMAN: Takže vás nesmí navštívit?

ÅKERBLOM: Pane docente! Když jste sem před chvilkou přišel, poznamenal jste, že máte hrozně naspěch. Nechci vás tedy zdržovat.

EGERMAN: Nuže! Na shledanou, pane inženýre.

ÅKERBLOM: Jestli chcete něco vědět, tak se teď zabývám dost pozoruhodným projektem: je to filmová kamera a projektor v jednom. Maltézský kříž, objektiv, držák filmu.

EGERMAN: To zní převratně.

ÅKERBLOM: Líbilo se mi, co jste řekl o Schubertovi. Myslím to „padání“.

EGERMAN: To mě těší. Dobrou noc.

ÅKERBLOM: Dobrou noc.

(*Docent Egerman se chvatně vzdálí. Åkerblom je vydán napospas sám sobě, stojí bez hnutí uprostřed pokoje s rukama v bok a se skloněnou hlavou.*)

ÅKERBLOM: Sbohem, sbohem ty docentíku docentská! Ty, co útočíš na zvoneček francouzákem, na Niagarské vodopády pumpičkou na kolo, na kosmickou temnotu sirkou z Jönköpinské zápálkárny. Prostě to tak je, hovno na vidličce, zuby vypadávají – (Klidně.) *(Dveře se odemknou a objeví se v nich tlustá ošetřovatelka. Strčí do pokoje staršího vytáhleho, velmi elegantně oblečeného pána, za tlustými skly brýlí zírají veselé oči. Ihned si všimne inženýra Åkerbloma a s napřaženou rukou k němu vyrazí.)*

VOGLER: Osvald Vogler, „k službám“, jak se říkalo za starých časů. Jmenuji se tedy Osvald Vogler a jsem penzionovaným profesorem exegetiky na zdejší universitě a – to se nestydím říct – rentiérem. *(Ošetřovatelce.)* Děkuji, děkuji mockrát, holubičko, teď už nás klidně můžete opustit, ten kufr mi prosím dejte k posteli, já už si vybalím sám. Tumáte! Pěťadvacetník za to, že jste se obtěžovala. *(Mávně rukou.)* Vyřídíte laskavě sestře Stelle, že mi ten pokoj připadá velmi útulný a vzdušný. Taky jsem rád, že jste mě dali dohromady se vzdělaným člověkem. *(Lehce se ukloní Carlu Åkerblomovi, nehnutě stojícímu s ukazovákem mezi rty. Ošetřovatelka se vzdálí. Zamkne.)*

ÅKERBLOM: Je mi hůř, než to vypadá.

VOGLER: Báječná postel, báječná matrace, skvělé pérování, krásný vzorek, úžasná matrace, „Vše se v šťastné chvíli děje“, jak v jedné ze svých velkých básní zvolal nedostizný Stagnelius. Jak se vám daří, pane inženýre? Jste sklíčený? Inu, připouštím, že naše svoboda je omezená, a svoboda je přitom nejcennějším darem bohů lidským dětem. Ale nebuďme troškaři a radši porovnejme význam vnější svobody, takříkajíc svobody „jako takové“ se svobodou vnitřní, subjektivní, se svobodou nepřetržitě koncipovanou naším Já a jím bohužel také nepřetržitě destruovanou, s tím, co nazýváme „vnitřní svobodou“, poněvadž ta sestává z tak velkého počtu komponentů, že se nedá kodifikovat, analyzovat ani klasifikovat, je to totiž nejvyšší signum lidského ducha, prazdroj svatosti a jediná opravdová nesmrtelnost jedinečného života. Skutečnost, že jsme zamčení v tomto ohyzdném pokoji, toto ponižující vězení těla, je tudíž nulita, která nesmí narušit běh našich myšlenek. Vnitřní svoboda, byť sebeohroženější, je, jak jsme pochopili z již řečeného, úchvatné nezvratné faktum, které držíme ve svých rukou, opatrně stočených do kornoutku, když je pozdvihujeme k věčnému světlu. Kromě toho, že jsem tak smělý, že těmito slovy vnikám do intimní sféry soukromého života, chci, pane inženýre, pro vaši informaci podotknout, že jsem členem jednoho spolku s celosvětovou působností. Jmenuje se „L'Esclavage rompu, ou la Société des Péteurs du Monde“. Liberté est notre devise.

ÅKERBLOM: *(Po chvíli mlčení.)* A co je cílem a smyslem toho spolku, smím-li se ptát?

VOGLER: Náš spolek horuje za svobodné pšoukání. Bojujeme proti evropskému zotročení prdů – společenské to poskvrně, vytvořené v nesvaté alianci feministek a církve, samozřejmě především katolické církve.

ÅKERBLOM: Nechci se chlubit, ale dokážu jediným mocným prdnutím zhasnout čtyři zapálené svíčky.

VOGLER: *(Zasměje se a bouchne Åkerbloma do ramene.)* Musíme si v naší žalostné situaci trochu zafantazírovat, teď nemluvím jen o vás a o sobě, ale o celém lidstvu, o situaci v její celistvosti, viděné ze zorného úhlu osvětleného lidského ducha, musíme, pane inženýre, vsadit na společné podniky, a tak zvítězit nad chaosem a rozkladem! Právě teď, právě v tomto okamžiku. *(Odmlčí se.)* Co jsem to říkal?

ÅKERBLOM: Společné podniky?

VOGLER: Společné podniky? No jo, no jo, tak už to na světě chodí. (*Mlčení.*) Drahý pane inženýre, smím být tak smělý a zeptat se vás: jaký neduh vás nutí zdržovat se v těchto nanejvýš deprimujících lokalitách?

ÅKERBLOM: Vražedný hněv.

VOGLER: Prosím?

ÅKERBLOM: Málem jsem někoho zabil. Usmrtil. (*Posunek.*)

VOGLER: To se podívejme.

ÅKERBLOM: Dostal jsem křeč do čelistního svalstva a rozžvýkal si šest stoliček. Osobu, která se mi pokusila pomoci z mé přišerné – abych tak řekl – tísně, jsem odměnil vražedným úderem, který jsem jí zasadil nohou židle, roztrhl jsem jí kůži na čele a z rány jí začala stříkat krev. Naštěstí jí nepraskla lebeční kost, měla tam jen nepatrnou trhlinku.

VOGLER: Musím konstatovat: *krajně zajímavé.*

ÅKERBLOM: Já nejsem ani trochu zajímavý. Zajímavý je *Schubert* a jeho devátá symfonie, ale moje výstřelky a úlety jsou nechutně nezajímavé.

VOGLER: V tom případě se vracíme k výchozímu bodu a příčině naší konverzace: měli bychom najít nějaký společný podnik, projekt, založit spolek, abychom zvítězili nad svým chaosem, nudou a nesmyslností.

(*Åkerblom zívne a vrhne se na postel. Vogler vyndá tenkou knížečku v červených deskách a pohrouží se do ní. Ticho.*)

ÅKERBLOM: Omluvte mou nezdvořilost, ale trpím závratěmi a únavou ze svých léků: TANTOXINU, VERONALU, DYPTERONALU, BROMU, FASALODYLU, AFGANISTÁNU, INZULINU, KAPASIDOLONU. Promiňte, že se ptám, ale co to čtete?

VOGLER: Vyznání hraběnky Mitzi, Vídeň 1909.

ÅKERBLOM: (*Se zavřenýma očima.*) Ach, povídejte.

VOGLER: Velmi rád, pane inženýre! Ta dívka se tedy jmenovala Mitzi Veithová a narodila se roku 1884 na jednom z vídeňských předměstí. V letech 1904 až 1908 byla v celém městě nejžádanějším – abych tak řekl – předmětem rozkoše. Byla nemanželským dítětem služky, zaměstnané v nejlepší měšťanské rodině. Mitzina matka se později provdala za jistého pana Marcella Veitha a jejímu dítěti se dostalo legitimacy. Pan Veith neměl žádné povolání, ale vydával se za římského hraběte. Ve věku čtrnácti let tedy malá „hraběnka“ za asistence nevlastního otce vstoupila do divadelního života města, aby se stala herečkou, jenomže pro zamýšlené povolání jí chybělo nadání i peníze. Byla to, to jsem možná zapomněl zmínit, pozoruhodně hezká dívka – kráska z vídeňského předměstí. Nevlastní otec, talentovaně dál hrající svou roli hraběte, toto ještě ani ne patnáctileté děvče uvedl do nepředstavitelně zkažených aristokratických kruhů, které ovládaly divadla, domy, ulice, restaurace a kavárny kolem Hofburgu-Kärtnerringu-Schottenringu a Ringu des 12 Novembre a pochopitelně také Císařskou operu. Malá Mitzi začala hned živit rodiče, přičemž si vedla podrobnou pokladní knihu, kde si zaznamenávala zákazníky, ale i jejich libůstky. Během jednoho roku se stala živě diskutovanou osobou, mluvilo se o tom, že „*dělá všechno až na jednu speciální věc*“. Co by tou věcí mohlo být, nebylo nikdy řečeno. Na konci podzimu roku 1908 sama ukončila svůj mladý život. Zanechala po sobě malý deníček a ten její otec prodal jednomu otrlému

nakladateli. (*Zamává knížkou.*) Z poznámek v jejím deníku vyšlo najevo, že to ubohé dítě neustále trápila úzkost a nesnesitelná nuda. Příčinou její zoufalé sebevraždy byla hlavně její vášnivá, ale neopětovaná láska k chudému studentovi teologie. Když byla podrobena pitvě, zjistilo se, že je dosud panna. Vy spíte, pane inženýre?

ÅKERBLOM: Ano. Ale každopádně vás velmi dobře slyším.

VOGLER: „Spím, ale poslouchám.“ Výborně! Říkal jsem vám, že moje žena je hluchoněmá? Ale umí dobře číst ze rtů. Doufám, že se s ní někdy setkáte. Moje žena je nesmírně zámožná, žije z jejího bohatství. O čem jsme to mluvili?

ÅKERBLOM: Asi o tom, o čem jsme mluvili.

VOGLER: Stává se, že se setkám se Swedenborgem, vypráví mi o andělech a jejich nesmírné kráse. V andělech se odráží Boží tvář a Swedenborg se na mě dívá usměvavými očima a říká: „Věřte mi, profesore, *já jsem je viděl*.“ A to pak dostanu odvahu vydat se do záhadných světů, do světů za jinými světy, a v mém univerzu se odráží věčnost. A zatímco cestuji, sílí ve mně poznání, že já, Osvald Vogler, mohu kdykoli spatřit Hospodina jako v zrcadle!

ÅKERBLOM: (*Se zavřenýma očima.*) A jak vypadá?

VOGLER: Aha. Ne. Konečné zjevení mi ještě nebylo dopřáno, ale ta chvíle už není daleko. Takto praví Swedenborg: „Čtete, že člověk byl stvořen k obrazu Božímu, aby se Mu podobal. ‚Obrazem Božím‘ se tu myslí *Boží moudrost* a ‚podobou‘ je míněna *Boží láska*.“

ÅKERBLOM: Ale jak vypadá?

VOGLER: Je mým obrazem nebo já jeho obrazem.

ÅKERBLOM: (*Opatrně.*) Nejste náhodou Bůh vy sám?

VOGLER: To by mě nepřekvapilo. (*Chytne se za hlavu.*)

ÅKERBLOM: Takové podezření vás musí – abych tak řekl – tížít.

VOGLER: Moje nejistota může samozřejmě být šírává, ale hned za rohem čeká *jistota*. Jak jsem již podotkl: zjevení mi ještě nebylo dopřáno, ale ten okamžik je už blízko.

(*Klíč v zámku. Dveře se rozlétnou a do pokoje vtrhne profesorova manželka Emma Voglerová. Je to urostlá osmačtyřicetiletá dáma, elegantní a rozrušená. S neartikulovaným výkřikem obejmě svého muže a začne ho všude možně líbat. Do pokoje se přivalí ještě dvě ošetřovatelky, ale ty se vzrušeně zastaví. Nakonec přijde docent Egerman, vypadá převálcovaně.*)

VOGLER: To je moje žena Emma – inženýr Åkerblom.

EMMA VOGLEROVÁ: (*Stiskne Carlu Åkerblomovi ruku a srdečně mu jí potřeše.*)

ÅKERBLOM: Těší mě.

EMMA VOGLEROVÁ: (*Hned začne mluvit posunkovou řečí.*)

VOGLER: (*Překládá.*) Můj muž je můj život. Odmítám, odmítám, odmítám, aby moje láska byla v blázinci. On tvrdí, že je pro mě železnou koulí na noze. To není pravda, to není pravda. V dopise, který docent Egerman drží v levé ruce, pana docenta snažně prosím, aby mého muže propustil.

(*Ticho.*)

VOGLER: Sbohem a na shledanou, pane inženýre. A nezapomeňte na náš hrdý společný podnik.

(*Osvald Vogler obejmě Carla Åkerbloma a chvatným krokem zamíří ke dveřím, následován svou ženou a ošetřovatelkami. Docent Egerman klesne na jedno z lůžek.*)

EGERMAN: Panebože, jak já jsem unavený!

(Docent chvíli upírá pronikavý pohled na svého pacienta, zavře oči a znovu zamumlá sotva slyšitelně: „Jsem unavený.“ Pak napřáhne ruku, rozloučí se a vzdálí se. Dveře se zabouchnou a zamknou, zní to, jako když tygr sklapne čelisti. Carl Åkerblom zůstane stát. Začíná se stmívat. Na dvoře se rozsvítí lucerna a vrhne na strop pokoje stíny.)

ÅKERBLOM: Ano, je ho slyšet, je ho slyšet úplně jasně. To je zvláštní, že jsem ho ne-
slyšel už dřív, pobývám v tomhle pokoji už dost dlouho, jak dlouho, to jsem už zapomněl.
Zvon Gunilla! Ten malý zvonek, který bydlí ve své zvonici nad Sturovými kasematy hned
vedle zámku. Zvoní každé ráno v šest a každý večer v devět, nezvonil jen jednou jedin-
krát, to ráno, když jsem se narodil.

*(Dveře se odemknou a do pokoje vstoupí sestra Stella, nese malý tácek se sklenicí vody a ně-
kolika prášky v krabičkách. Rozsvítí elektrické světlo, rozmrzelé, špinavě žluté světlo.)*

SESTRA STELLA: Tak vy tu, pane inženýre, držíte černou hodinku?

ÅKERBLOM: Poslouchal jsem Gunillu. Slyším ji večer co večer už od té doby, co jsem
byl v mateřském lůně.

SESTRA STELLA: No, tak jde se do hajan!

ÅKERBLOM: „Jde se do hajan.“ To zní roztomile!

SESTRA STELLA: A vezmeme si prášečky a pak bude všechno mnohem snazší a bude-
me spinkat jako v maminčině náruči.

ÅKERBLOM: Ne, prášky ne. *(Sedí na bobku, opřený o stěnu.)* Teď vám řeknu, jak se věci
mají, a vy sestřičko, moje večernice, stůjte prosím tam u okna. Prosím vás! Jen chvíli-
ku, jen několik minut, ne, nerozsvěcujte znovu tu lampu, vidíme se dobře i ve světle
lucerny. Stůjte tam, sestřičko, pro smilování boží, všechno vám řeknu a za pár minut to
bude vyřízené. Především jde, sestřičko, o kůl. Za starých časů trestali zločince tak, že
delikventovi strčili do prdele zašpičatělý dřevěný kůl a pak ho lehkými údery palice za-
razili oběti do těla, až jí nakonec špice kůlu vylezla u zátylku ven. Pak kůl vztyčili u ře-
ky, u mostu přes řeku, a tam ten chudák visel. Tak to je, sestřičko. Žiju naražený na kůl,
tvrdý jako mramor a tmavě lesklý, a uvnitř toho kůlu hoří bílý oheň, který mi spaluje
vnitřnosti a pomalu je ničí. A kolem mostu procházejí lidi a ze mě se, sestřičko, stane
atrakce, přímo něco, o čem se mluví. Tak se to se mnou má. Tak to je, ale nemůžu přijít
na kloub tomu, proč to tak je, kdybych pochopil, jaký to má všechno účel, tak bych
se s tím smířil, pokořil bych se a už bych nebojoval s Bohem. Teď bych chtěl říct, ne,
neodcházejte, sestřičko, neodcházejte ještě, musím ještě něco důležitého dodat, chci,
aby můj obraz byl při vší své neostrosti úplný. Takže moje bolest, jestli ji můžu takhle
nazývat, není jen kosmická, ale dokonce i komická. Nejsem jenom neklidné dítě, ale
i zábavné dítě. Často se své žalostné situaci směju, vidím sám sebe na tom doběla roz-
žhaveném špičatém kůlu, vidím se, jak dělám grimasy, pokřikuju na svoje muka, aby mě
sakra bavila, aby přišla s něčím novým, s něčím nádherným a především nečekaným.
Máchám rukama, klátím nohama a dělám grimasy. Ale nemyslete si, že se snažím vzbudit
soucit! Jako Ježíš. Nebo Mahler nebo ten sentimentální fňukal August S. „Požehnej
mi, své lidskosti, která trpí, trpí tvým darem života! Nejdřív mně, který trpěl nejvíc,
který nejvíc trpěl bolestí, že jsem nemohl být tím, kým jsem být chtěl!“ Polib mi prdel.
Ne, Schubert, sestřičko! Schubert Franz, to je můj přítel, můj milovaný bratr. No, to je
všechno. Rozumíte mi, sestřičko, vidíte!

SESTRA STELLA: Ne. To po mně nemůžete chtít.

ÅKERBLOM: Ale prášky nemusím.

SESTRA STELLA: Ty tiší bolesti, chlapče!

ÅKERBLOM: Takové tišení nejsem já. A najednou nebýt já nebo alespoň muset žít s představou, že nejsem já, to je nejrafinovanější ze všech trestů, kterými tahle mučírna disponuje.

SESTRA STELLA: Tak dneska ty prášky vynecháme, ale neříkejte to docentu Egermanovi. Lehněte si, pane inženýre, a pomodlete se před spaním, jestli znáte nějakou modlitbičku.

ÅKERBLOM: Umím ji odříkat pozpátku: Amen, ten šťastný, Bůh miluje koho, štěstí odchází, štěstí přichází, v rukou Božích štěstí moje je. (*Zasměje se.*)

SESTRA STELLA: To bylo hloupé, to nechci ani slyšet. Dobrou noc.

ÅKERBLOM: Dobrou noc.

(*Sestra Stella vylije vodu z umyvadla do kbelíku, přichystá nočník a pak zamkne dveře.*)

ÅKERBLOM: Takové divadlo! A takové publikum!

(*Lucerna na dvoře zhasne, nejdřív se setmí, ale vzápětí se zase rozední. Z kouta nebo ze skříně vystoupí Smrt či Smrták, nebo možná vyleze zpod inženýrovy postele. Má na sobě drahocenný hedvábně bílý, ale zašpiněný oblek, je bíle nalíčená/y a má černá ústa.*)

ÅKERBLOM: Není vám zima?

KLAUN: Neé.

ÅKERBLOM: Už jste tu dlouho?

KLAUN: Docela jo.

ÅKERBLOM: Že bych nebyl úplně vzhůru?

KLAUN: Neé! Ale jo!

ÅKERBLOM: A co mi chcete takhle pozdě v hodině vlků?

KLAUN: (*Výhruzně.*) Máš snad naspěch?

ÅKERBLOM: Vůbec ne. Ale je mi trochu úzko. Možná.

KLAUN: Já si teď sednu. Možná.

ÅKERBLOM: Ach prosím, buďte tak laskav.

KLAUN: (*Zapálí si malou tureckou cigaretu.*) Jak se daří?

ÅKERBLOM: Zácpa. Hemoroidy. Ekzém. Nudím se. Jak se daří vám, pane, pane, pane Trnovče?

KLAUN: Trnovec byl můj bratranec, ten umřel.

ÅKERBLOM: Každopádně to byl schopný odborník, který mě vyděsil k smrti, na to si živě pamatuju.

KLAUN: Mimochodem, nejsem žádný pan, jestli vás to zajímá. (*Rozepne si horní díl obleku, zakrývající řadra.*)

ÅKERBLOM: To mluvím s Veličenstvem?

KLAUN: Jo.

ÅKERBLOM: A už je čas?

KLAUN: Neé.

ÅKERBLOM: Jestli mám být upřímný a nepřetvařovat se, tak v hloubi duše cítím určitou, abych tak řekl –

KLAUN: Hrůzu?

ÅKERBLOM: Všude rozhlašuju, že *já* se nebojím. Proč bych se zrovna *já* měl bát? Protože neexistuje žádný takříkajíc život po životě. Neexistuje, že ne?

KLAUN: Já žádná tajemství neroznáším. (*Zamáčkne cigaretu v umyvadle.*) Neé.

ÅKERBLOM: Ale necítí se člověk osamělý? Když nastane ten okamžik?

KLAUN: Cítí. Nevyhnutelně.

ÅKERBLOM: Přesněji řečeno, osamělý je člověk pořád. Ale při jistých příležitostech se jeho osamělost stává zjevnou.

KLAUN: Líbí se ti velké lokomotivy? (*Åkerblom horlivě přikývne.*) Tíže vzbuzující respekt. Země se otřásá. Ohlušující rachot. A pak chochol dusivého kouře. Horká pára u pístů! A neodolatelný protivítr, který člověka vsává i odstrkává. Slyším zvonit Gunillu u zámku, takže je šest hodin.

ÅKERBLOM: A co ta moje úzkostlivá otázka?

KLAUN: Neumím říct, jestli se tvoje rakovina žaludku už dostala do bolestivějšího stádia. Počet dní je naprosto irelevantní. Ostatně asi neprozrazuju nic, co bys nevěděl.

ÅKERBLOM: To ne.

KLAUN: Když člověk přemýšlí, vždycky ví.

ÅKERBLOM: Obvykle si to namlouvám.

KLAUN: Je to vzrušující? (*Ušklíbne se.*)

ÅKERBLOM: Jistě! Stojí mi jak kůl.

(*Klaun se svlékne donaha, ale nechá si šaškovskou čepici. Na těle má stejný zářivě bílý vzorek jako na kostýmu.*)

KLAUN: Chytni mě krucinál za prdel. Tak šup šup. (*Uchechtne se a opře se o komodu, vyšpulí zadnici.*) Ne, na prsa mi nesahej, to bolí. Tohle je teda příšerně ošklivá komoda a ta mramorová deska je prasklá. Cítíš, jak se tisknu?

ÅKERBLOM: To není dokonce ani hezké. Ale ano, je to hezké!

KLAUN: Dej mi sem ruku, blbečku. Štípej mě nehty. Zavrtej mi je tam.

ÅKERBLOM: Já žádné nehty nemám, koušu si je!

KLAUN: Dej tu ruku pryč! Strč mi do prdele palec, tak.

(*Klaun a Åkerblom upadnou. Navzájem si uštěďřují rány, ale ochable, bez zápalu. Åkerblom si stoupne a ovine si noční košili kolem nohou, celý se třese.*)

ÅKERBLOM: Asi si už lehnu.

KLAUN: (*Výhruzně.*) Tobě není dobře?

ÅKERBLOM: Ne.

KLAUN: V tom případě se posadím sem na postel. A trochu si popovídáme, na tebe padne ospalost a pak se probudíš, až sestra Sofie –

ÅKERBLOM: Sestra Stella.

KLAUN: – až sestra Stella přijde s teploměrem a vytáhne rolety a do pokoje zasvítí slunce. (*Zpívá uspávacím monotónním hlasem.*)

ÅKERBLOM: Veličenstvo je, abych tak řekl, milostivé samo o sobě.

KLAUN: (*Monotónně zpívá a kyne rukou.*)

ÅKERBLOM: Stýská se mi (*plačtivě*) po Pauline!

KLAUN: (*Přestane zpívat, povzdechne si.*)

ÅKERBLOM: Dohromady s Pauline vytvářím gigantické společenství. Co tomu říkáš?

ILUMINACE

Ingmar Bergman: Co chvilku křičí na jevišti světa

KLAUN: *(Sebere si šaty, stojí bez hnutí.)* Oddech.

ÅKERBLOM: Veličenstvo mě opustí?

KLAUN: Moc dobře víš, že už nemám co říct.

ÅKERBLOM: Panebože na nebesích, člověk si ho tu honí houbou. Rigmor!

KLAUN: Ano, tak se jmenuju. Rig-mor. *(Ušklíbne se.)*

ÅKERBLOM: Dřív Veličenstvo vždycky, právě takhle k ránu, tancovalo. Bylo to jen pár kroků. Ptal jsem se, co je to za tanec, a vy jste usoudil, že je to pavana.

KLAUN: *(Pustí šaty a udělá několik kroků.)* Takhle?

ÅKERBLOM: Tenkrát jsem i já byl král!

KLAUN: *(Pomalů a důstojně tančí.)* A teď –

ÅKERBLOM: Já nevím, *(smutně)* nevím.

KLAUN: Teď platí jiné zákony?

ÅKERBLOM: Kdyby tak byly nějaké zákony!

KLAUN: „Ne-zákony“?

ÅKERBLOM: Páchne to většinou jako démoni. A těm jsou zákony u prdele. I když asi i oni můžou prožívat muka.

KLAUN: No, teď už víš, co víš.

ÅKERBLOM: – a co jsem věděl celou dobu. Mám říct „děkan“?

(Smrt neodpoví, posbírání se zašpiněné šatstvo a přitiskne si ho k paži. Ostrým nehtem na ukazováčku se řízne mezi řádky, objeví se úzký proužek krve. Potom zmizí v nějakém temném koutě nebo ve skříni nebo pod jednou z postelí.)

ÅKERBLOM: *(Plačtivě.)* Teď mi opravdu nepomůžou žádné slzy, slzy, slzy. Nebo nastane pozdvižení, dostanu koupele, veronal a možná i horečku. Musím být odvážný. I když mám tak nahnáno. Ale co Pauline?

(Carl Åkerblom si lehne do postele a zírá na paprsek slunce u tmavého okraje záclony, který je čím dál tím bělejší.)

ÅKERBLOM: *(Najednou se svíjí v bolestech.)* Teď to teda začalo bolet! *(Zazvoní na elektrický zvonek u hlav postele.)* Ach, Bože, kéž se neposeru.

(Vrhne se ke dveřím a začne na ně bušit. Sestra Stella odemkne. Popadne ošuntělý župan Carla Åkerbloma a zahalí ho do něj.)

SESTRA STELLA: Jen klid. To stihneme. Vždycky to stihneme.

ÅKERBLOM: Zlí duchové z pekla mi rvou vnitřnosti. To mám za všechny zlomyslnosti, které jsem já dělal Pauline.

SESTRA STELLA: Ta je už tady.

ÅKERBLOM: Cože?

SESTRA STELLA: Slečna Thibaultová čeká venku. V kanceláři.

ÅKERBLOM: Ach, panebože, buď mi milostiv!

SESTRA STELLA: Ale nejdřív si odskočíme, pane inženýre.

ÅKERBLOM: Už je pozdě.

SESTRA STELLA: Tak holt nějak ten malér vyřešíme.

(Sestra Stella vystrčí Åkerbloma s polštářem přitisknutým k jeho zadku z pokoje. Kdesi v dáli, tlumený vyčalouněnými stěnami, je slyšet temný rytmičný křik, postupně je čím dál tím bezbarvější, ale během následující scény se tu a tam vrátí. Do děje vstoupí Pauline. Na okamžik se zastaví u dveří, pohlédne k zamřížovaným oknům. Začalo sněžit, tiše padá

jemný snůh. Pauline se vzchopí a posadí se na židli u velkého dřevěného stolu, sundá si zimník a z hlavy si stáhne šátek. Ukáže se, že na čele má velký obvaz. Pauline je oslnující, asi dvacetiletá krásko, vysoká a poměrně hubená, rovná ramena, úzký pas, nad železným páskem korzetu nádherná prsa, blůza ke krku a v dolíčku na krku kamej. Vlasy, tmavé a řídké, má sčesané dozadu jako malé dítě. Oči temně modré a rty úzké, ale hezké. Rovná, tmavě modrá sukně ke kotníkům, vysoké zimní boty s vysokými podpatky. V kapsičce u blůzy se jí schovávají maličké hodinky připevněné k tenkému zlatému řetízku, který má na krku. Na levé ruce jí těžce spočívá široký zasnubní prsten, jinak žádné šperky. Zahledá v elegantní, poněkud ošuntělé kabelce, najde žlutou tabatěrku s cigaretami a zapálí si. Zhluboka vdechne kouř a zavře oči.

Sestra Stella k ní dveřmi vstříc čerstvě umytého a ledovým potem dosud zbroceného Carla Åkerbloma a zamkne. Åkerblom zůstane stát, zaražený.)

PAULINE: Mně se jen tak nezobavíš. Jak vidíš.

ÅKERBLOM: Ach, panebože, ta rána.

PAULINE: Je zašitá a dezinfikovaná.

ÅKERBLOM: Budeš mít jizvu?

PAULINE: Ano, jizva z toho určitě bude.

ÅKERBLOM: Můžeš si za to sama. *(Lehne si na postel.)*

PAULINE: Nepřišla jsem sem klábosit o prkotinách. Přeskočilo ti a udeřil jsi mě. Co se k tomu dá dodat?

ÅKERBLOM: Říkala sis o výprask.

PAULINE: A ty sis říkal o pravdu.

ÅKERBLOM: Netušil jsem, že mé žádosti vyhovíš do takové míry a tak důrazně.

PAULINE: Bylo už myslím načase.

ÅKERBLOM: A teď sis sem přišla vychutnat mou lítost a mou prosbu za odpuštění. Ale já ti, Pauline, něco řeknu. Z toho nic nebude.

PAULINE: Snad si nemyslíš, že jsem už stejný blázen jako ty? Miláčku.

ÅKERBLOM: V tom případě nevím, co tu děláš. Snad jenom chceš oslavit laciný triumf, který se ti naskytá při pohledu na totální ponížení tvého nastávajícího.

PAULINE: Na tvoje ponížení, drahý Carle Åkerblome, se nemusím chodit dívat až sem. Po celou dobu našeho zasnoubení bylo na denním, hořkém pořádku.

ÅKERBLOM: Tehdy se tomu tak neříkalo.

PAULINE: Namlouvala jsem si, že mám nějaké poslání, a ty sis uvědomoval, že ti chci pomoci.

ÅKERBLOM: Teď přijde tamto o mé maceše a její žárlivosti.

PAULINE: Vůbec nevím, o čem to mluvíš.

ÅKERBLOM: Ha ha!

PAULINE: Já že jsem žárlila na tvou macechu?! To ty jsi přece šlel, když –

ÅKERBLOM: To jsem neřekl.

PAULINE: Mně je jedno, co jsi řekl nebo neřekl, mám totiž návrh.

ÅKERBLOM: Návrh? Jaký návrh?

PAULINE: Mluvila jsem s docentem Egermanem. Říká, že tě chce pustit domů. Na zkoušku.

ÅKERBLOM: Jsem ztracený. Jsem odpad. Prasklý nočník.

PAULINE: Tohle si ušetř. Takže jsem mluvila s docentem Egermanem, možná že není tak střizlivý jako profesor Fürstenberg, ten mimochodem dneska ráno umřel, ale rozumu má dost. Prohlásil, že tě musí až do Nového roku nechat zavřeného tady. Jinak bys měl problémy s policií a změnili by ti trest (za to, že ses mě pokusil zabít) na nejmíň šest let nucených prací. Co ty na to? Ale prvního ledna tě Egerman může takříkajíc *na zkoušku* propustit, *pod podmínkou*, že se o tebe spolu s několika dalšími důvěryhodnými idealisty postarám. Tak budeš, můj milý chlapče, v mé moci a já tě budu držet sakra zkrátka.

ÅKERBLOM: Nesmíš takhle klít, Pauline. To ti nesluší.

PAULINE: Mám zkoušky na rehabilitační pracovníci a jsem zcela nezávislá, takže mi nikdo nebude říkat, jaká slova smím používat.

ÅKERBLOM: To ne.

PAULINE: Je to zcela jasné?

ÅKERBLOM: Ano.

PAULINE: V tom případě budu pokračovat. (*Vyndá z aktovky velkou hnědou obálku.*) Tady je odpověď z Královského patentního úřadu.

ÅKERBLOM: S vrácenou žádostí.

PAULINE: Dá se to tak říct. Královský patentní úřad ti píše: „Vaší žádosti nelze vyhovět, jelikož Vaši takzvanou ‚cinematocameru‘ zkonstruovali roku osmnáctistého devadesátého šestého již bratři Lumièrové, kteří záhy pochopili, že jejich vynález nebude mít žádný praktický význam. Jejich světový patent nicméně nadále platí (Paříž C. D. C. č. 18963875), a tudíž neumožňuje jakékoli myslitelné využití Vámi navrhovaného kamerového projektoru. Královský patentní úřad zároveň upozorňuje, že se v současnosti zabývá a *ještě dlouho* bude zabývat řadou *seriózních* inovací. Proto Vás zdvořile žádá, abyste až na další poněkud omezil zasílání návrhů svých jistě zajímavých, avšak ne-reálných konstrukcí. Stockholm čtrnáctého října tisíc devět set dvacet pět, za Královský patentní úřad inženýr Q. Nilsson.“ Znamka a razítko. Vyzvednutí téhle listiny stálo sedm korun a pětadesát öre.

ÅKERBLOM: Ty si možná myslíš, že jsem z toho smutný.

PAULINE: Zrovna veselý nejsi.

ÅKERBLOM: Ach, Pauline, tenhle nápad je teď už někde daleko za mnou. „CINEMATOCAMERA“ je mrtva, ať žije „ŽIVÝ MLUVENÝ FILM“.

PAULINE: Ty blouzníš, Carle Åkerblome! Mluvený film existuje už dvacet let. Synchronizované gramofonové desky. Nebo snad ne?

ÅKERBLOM: Jako obvykle neposloucháš, co ti říkám, proto opakuju: ať žije živý mluvený film, THE LIVING TALKING PICTURE. S důrazem na živý. La cinématographie vivante *et parlante*! Pryč s praskajícími gramofonovými deskami! Pryč s neohrabanými promítači a mizernými, nanejvýš čtyřminutovými kousky filmů.

PAULINE: Co je ti, Carle? Celý jsi zbrunátněl!

ÅKERBLOM: (*Hrdě plane.*) Tady vidíš projektor ve zvukově izolované kabině. Tady je promítací plátno. Na něj se promítá obraz. Krásná žena obrátí roztoužené zraky k divákovi a smyslně vlhkými rty zašeptá: „Miluji tě, Bernarde!“ Žádné rušivé titulky! Žádné zdržování! Ty, divák, ten líbezný šepot slyšíš, slova zasáhnou tvé zjitřené city v témž okamžiku, kdy jsou vyslovena. Zázrak se stane skutkem. Kinematografie, největší vynález lidstva hned po skvělém vynálezu kola, je dovedena k dokonalosti.

PAULINE: Ach Carle, mě tak dojíká, když tě vidím takhle pro něco horovat!

ÅKERBLOM: Jako všechny opravdu velké inovace má i tahle směšně jednoduchou konstrukci. Nestydím se ji nazvat geniální.

PAULINE: A jakou?

ÅKERBLOM: Plátno, na které se promítá tvář naší hrdinky, je průsvitné. Za plátnem je určitý prostor. V tomto prostoru stojí herečka. Mluví do mikrofonu a pronáší své repliky v témže okamžiku, kdy je vyslovuje černobílá hrdinka. Mikrofon její slova zachycuje a přes zesilovač je převádí do reproduktoru v hledišti. Voilà, la cinématographie parlante!

PAULINE: Mám opravdu dojem, že jsi vytvořil něco převratného.

ÅKERBLOM: Natočíme film, zcela podle mé nové metody, a dobudeme svět.

PAULINE: Ale nebude to drahé?

ÅKERBLOM: Lidé musí organizovaným úsilím zahánět chaos a bojovat s nesmyslností.

PAULINE: A o čem ten film bude?

ÅKERBLOM: Ujišťuju tě, že to bude dojemný kus. Se spoustou hudby.

PAULINE: Hudby?

ÅKERBLOM: Za plátnem bude pianino. A ty budeš hrát: Schubertovy sonáty, jeho Impromptus, písně, symfonie, upravené pro klavír. Zvlášť Devátou. A zvlášť Scherzo.

PAULINE: Proč zrovna Schuberta?

ÅKERBLOM: Protože o Schubertovi bude ten film, huso hloupá.

PAULINE: O Schubertovi?

ÅKERBLOM: O bratru Franzovi! O jeho poměru s mladou hraběnkou Mitzi, která si na konci podzimu roku 1908 vzala život – utopila se v Dunaji.

PAULINE: Ale neumřel Schubert už v roce 1828?

ÅKERBLOM: Co na tom krucinál záleží? Ona, chudák prostitutka, ještě vlastně dítě. On, génius.

PAULINE: Tak ona nebyla hraběnka?

ÅKERBLOM: Jestli mě chceš pořád chytat za slovo a setrvávat u nepodstatných věcí, tak jdi do hajzlu. Já potřebuju pera a papír na psaní, spoustu papíru dobré kvality.

PAULINE: Ale Carle –

ÅKERBLOM: Dovol svému mladému srdci, aby se něčím nadchlo, miláčku. Aspoň jednou jedinkrát.

PAULINE: (*Rozpláče se.*) Moc ráda.

ÅKERBLOM: Tohle je budoucnost.

PAULINE: Jenže herci stojí peníze.

ÅKERBLOM: Maličkost! Kdo bude hrát Schuberta? Při vší skromnosti já sám. Vytvořím takového Schuberta, jakého ještě nikdo nikdy netušil a neviděl. Dokonce ani on sám. A ty! Ty jsi celá Mitzi!

PAULINE: Já! (*Zděšená.*) Ale já přece mám hrát na klavír.

ÅKERBLOM: Když nebudeš mluvit, budeš hrát na klavír.

PAULINE: To mám hrát prostitutku? Co myslíš, že by tomu řekly moje tetičky?

ÅKERBLOM: Už zase začínáš se svými únavnými námitkami. Přece jsem ti už řekl, že Mitzi byla panna.

PAULINE: To jsi mi neřekl.

ÅKERBLOM: Ne? Ano, byla panna.

PAULINE: Jak je to možné, když byla prostitutka?

ÅKERBLOM: To jsou ale prostoduché, triviální otázky! Zrovna jsem se tady v novinách dočetl, že filmový průmysl má potíže a ateliéry zejí prázdnotou. Je to prý především problém umělecký, ne finanční, nové myšlenky přinášejí nové peníze! Vidím krásné, barevné, zářivé obrázky, tváře, údy, pohyby a hudbu.

PAULINE: *(Se zavřenýma očima.)* Občas mi, Carle Åkerblome, vrtá hlavou, proč tě tak hrozně miluju. A pak se mi vždycky otevrou oči. A vidím tě naprosto ostře. Jsi tlustý, opuchlý a strašně ti začaly šedivět vlasy. Nejsi hodný. Dokonce ses mě pokusil zabít. Rozžvýkal sis šest zubů, to není hezké. Ne, hodný nejsi, jsi ironický a sarkastický a občas se ke mně chováš, jako bych byla idiot. Během našeho zasnoubení jsi mě dvakrát podvedl. Nechápu, proč si začínáš s jinými dámami, a nechápu, co na tobě jiné dámy vidí. Ne, jak říkám. Když se mi otevrou oči, a to se mi teď stává docela často, tak mi nejde na rozum, nejde mi na rozum, proč – tě miluju! Ale teď, když tu stojíš ve své – ve své, ve své – a řečníš o „živém mluveném filmu“ – ne, nic neříkej – a vykládáš, co všechno budeme společně dělat – no, tak se mi chce plakat, kleknout si na kolena a možná ti dokonce i políbit ruce.

(Přemůže ji dojetí, klekne si a rukama si zakryje tvář. Carl Åkerblom se posadí na postel a škrábe se na lýtkách. Je dojatý a zmatený. Kdosi odemkne dveře a do pokoje vstoupí Osvald Vogler, zastaví se, zaražený, ale rozhodný.)

VOGLER: Když jsem se vrátil domů, začalo se mi stýskat. Jak vidno, vyžádal jsem si ústavní oblečení. Musíme – inu. Moje žena je s tím konečně srozuměná. Ale celý den plakala, sedí venku a pláče. Občas brečí hlasitě a nařiká, zní to divně, když hluchoněmý člověk – inu.

(Pauline vstane a vysmrká se. Dosud jí lomcují city. Pak si sedne na postel vedle svého snoubence a uchopí ho za ruku.)

VOGLER: Co byste řekli takovému společnému projektu? Proti chaosu a rozkladu. Moje žena je připravena investovat potřebné prostředky, za předpokladu, že se na něm bude smět podílet (moje žena je nesmírně bohatá, to už jsem asi říkal). Takže! Hodnotný společný projekt! Proti chaosu a rozpadu! Projekt? Společný velkolepý –

(Vogler si sedne na postel vedle Carla a Pauline.)

Druhé dějství

„Jak to vypadá?“ zvolala Pauline Thibaultová, když jednoho podmračeného únorového dopoledne vstoupila do Templářského domu v Grånäs, aby spolu s ostatními členy společnosti učinila nutné přípravy před večerním promítáním prvního živého mluveného filmu v dějinách kinematografie, nazvaného Nevěstčina radost.

Jak to tedy vypadá? Vlastní budova byla postavena před dvaceti lety v opojení abstinent-skou náruživostí, která se přehnala přes zdejší kraj. Později všechno dost zchátralo, ale nikdo si kvůli tomu nedělal těžkou hlavu. Dům stojí na strategickém místě, hned vedle železniční zastávky Snickarbo, za kterou koleje uhýbají do lesů. Pod ním hučí jen zřídka kdy zamrzající říčka Gimån.

Oprýskaný, červeně natřený barák je prostorný, pojme téměř dvě stovky lidí. Jednu příčnou stěnu zabírá jeviště s oponou a rampami.

Celkem osm oken lze v případě potřeby zakrýt potrhanými roletami. Lavice jsou dřevěné, se sklápěcími sedátky.

Stěny jsou ozdobené skleněnými lampičkami ve tvaru zvonků s elektrickými uhlíkovými žárovkami. Pod lampičkami visí zvětšené zarámované fotografie z teď už ochablých aktivit abstinentského hnutí. Z dvojích vysokých železných kamen, ve kterých se právě zatopilo, se váhavě šíří teplo.

Dekoraci scény tvoří březový les, který se rozestupuje směrem k poklidnému jezeru, na druhé straně jezera se modrají kopce. U stropu jsou vidět tři závěsné kulisy s letními mraky, poškozené vlhkem. Za pozadím stojí kamna, ve kterých se topí koksem a dřívím. Žhnou a hlasitě hučí. Nad nimi se táhne prádelní šňůra, plná svršků různých pohlaví. S nohama obrácenými ke zdroji tepla stojí polní lůžko bez matrace. Pod šedou koňskou houní spí Osvald Vogler, nehybný, jako by byl mrtvý. Uprostřed jeviště, ozářená sinálým zimním světlem z vysokých, částečně zatlučených oken, stojí Pauline Thibaultová ve spodní sukni, pánském svrchníku a natáčkách a žehlí vyšívanou spodničku. Na kamnech se ohřívá druhá žehlička a kastrol s masovou polévkou. U rampy se na stativu tyčí přenosný kinematograf. Vedle tohoto přístroje se tyčí věž čerstvě vybalených černých krabic s filmy.

Jeviště je jinak zakramařené nábytkem z horního patra, je tu červená plyšová pohovka, lenoška s odřeným koženým potahem, bílé houpací křeslo, několik dřevěných židlí a úzký stůl se zdobenými nohama. V jednom rohu se o stěnu opírá vysoké nástěnné zrcadlo s prasklým sklem.

Tu i onde stojí více či méně otevřená zavazadla členů herecké společnosti. Ze stropu visí dvě obyčejné lampy se zelenými porcelánovými stínítky. Bojují s rychle se ztrácejícím denním světlem. Za okny lze zahlédnout několik kůlen s propadlou střechou. Hustě a tiše sněží. Během následující scény kolem několikrát projede osobní vlak, ale ve Snickarbo nezastaví. Celá budova se vždy otřese a veškerá konverzace zanikne ve hřmotu vlaku, břízy a kulisy s kopci se zachvějí a okny, která netěsní, do místnosti vnikne kouř z lokomotivy.

Na jedné stoličce sedí Mia Falková. Je to asi dvacetiletá malá, buclatá dívka, zahalená do ošuntělého kožichu. Má růžové tváře, malá jízlivá ústa, ledově krásné oči a vlasy s ostrou pěšinkou uprostřed a těžkým drdolem na zátylku. Jí obložený chléb a pije z lahve pivo. Na žebříku až úplně u opony stojí Petrus Landahl a snaží se k několika koncům provazu připevnit promítací plátno. Landahl je místní učitel ručních prací s vodnatýma očima pod přivřenými víčky, nepěstěným vousem, bujnou tmavou hřívou a bledými tvářemi. Tu a tam opatrně zakašle do kapesníku, který je už plný skvrn. Má na sobě tmavé šaty, pod sakem mu vykukuje vlněný kabátek.

Postranními dveřmi se do místnosti přiřítí paní Berglundová, patřičně zachumlaná do kožichu, ale prostovlasá, chvatně přistoupí ke kamnům, nalezne si hrnek kouřící polévky a opatrně ji začne usrkávat.

PAULINE: Prodalo se něco?

PANÍ BERGLUNDOVÁ: Jedenáct lístků. A řeknu vám, že to není nejhorší. Když vezme-me v úvahu, jak je to sem daleko.

PAULINE: A ještě k tomu to počasí.

PANÍ BERGLUNDOVÁ: Počasí taky. K večeru ještě přituhne, bude foukat severák a ještě víc sněžit. Takže se sem lidi budou těžko dostávat. Jeden člověk stojí venku a rozmyšlí se, jestli si má koupit lístek. Je to pan přednosta stanice Ericsson. No, ta polívka mě zahřála. Åkerblom se celý den neukázal?

PAULINE: Ne. Šel se projít do vesnice.

PANÍ BERGLUNDOVÁ: Grånäs je holt jeho rodný kraj. *(Odejde.)*

PAULINE: Krylbo, Avesta, Hedemora, Stora Tuna, Falun, Borlänge – a teď Grånäs.

MIA: Někaké vítězoslavné tažení to zrovna nebylo.

PAULINE: Copak u nás nemáš stravu a ubytování? Copak nedostáváš svých osmdesát korun týdně na den přesně?

MIA: Ale už mi to leze krkem –

PAULINE: Můžeš vypadnout, nikdo tě tu nedrží. Řekni, co chceš, ale *nefňukej*.

(Petrus Landahl sestoupí z žebříku, posadí se na stůl, ubalí si cigaretu a zapálí si, zakašle.)

PETRUS: Viděl jsem Nevěstčinu radost už šestnáctkrát, spolu se Spiknutím Batávů v Národním muzeu to je největší umělecký zážitek mého života. Slečno Falková, věřte mi, že na tuhle dobu nezapomenete. Nezapomenete na ni a budete vděčná.

MIA: Polib mi něco.

PAULINE: Ty, Mio Falková! Já tě snáším už dlouho. Viděla jsem tě v posteli s Åkerblomem a nic jsem neřekla, slyšela jsem, jak se v noci osaháváte, a nic jsem z toho nedělala, bez námitek jsem tolerovala tvoje urážky a polykala tvoje ponižující narážky. Ale napadlo tě někdy, Mio Falková, že existuje okamžik, kdy všechno na světě je úplně bezvýznamné ve srovnání s požitkem, který budu mít, když ti tuhle rozžhavenou žehličku vrazím do té tvé zlomyslné tlamy?

MIA: Ale prosím tě, dělala jsem si legraci.

PAULINE: Myslela jsem si to.

MIA: Nemůžu za to, že Åkerblom po mně jede jako sršeň.

PAULINE: *(Pokračuje v žehlení.)* To jistě ne.

MIA: Tak vidíš. *(Jí obložený chléb.)*

PETRUS: Teď teda chumelí. Poslouchejte! Taky začalo foukat. Takovéhle zvuky se ozývají, když se z vřesovišť žene bouře.

PAULINE: Pověsíte konečně už to plátno?

PETRUS: Ale no jo. Jen co mi přijde pomoci Åkerblom.

PAULINE: Je úplně hladké.

PETRUS: A dva metry vysoké.

PAULINE: Umíte posunovat film?

PETRUS: No, já nevím.

PAULINE: Ale založit film umíte?

PETRUS: No, ne, vlastně jo, myslím, že ano.

PAULINE: To ostatně ani umět nemusíte, protože o přestávkách vám přijdu pomoci. Přestávky budou dvě a vy vždycky rozsvítíte v hledišti a budete prodávat cukroví. Já mezi tím vyměním film. *(Petrus zakašle.)* Co ten váš kašel?

PETRUS: Tady v Grånäsu jsou všichni nasydlí. Dětem teče z nosu, rodiče si odchrchlávají a staří mají horečku, nezbyvá než se s tím smířit a podle toho se zařídit.

PAULINE: Ale jak to, pane učiteli, že – ?

PETRUS: Jsem dneska tady? Jsem za školou. Mám se snad kvůli povinnostem zřít zážitku? Zážitek je jediná skutečná povinnost.

PAULINE: Musím to dožehlit.

PETRUS: A já musím před vchodem pověsit náš plakát. Vítr ho strhl.

(Petrus chvatně vyjde za oponu, po budově se rozléhají jeho vzdalující se kroky. V rouře od kamen to brumlá a hvízdá. Pauline stojí zády k nám.)

MIA: Bolí mě zub.

PAULINE: *(Mlčí.)*

MIA: Já se tady na to asi vyseru.

PAULINE: *(Neodpoví.)*

MIA: Odjedu vlakem do Falunu. V Grånäsu staví za deset minut pět. A na nádraží jsem za dvacet minut.

PAULINE: *(Mlčí.)*

MIA: Ten zub mě trápí už od té doby, co jsme vyjeli. Bolí mě, asi se mi viklá. Doktor mi říkal, že mám nahoře absces. Prý mi musí rozříznout dáseň a vyčistit to. Ale tenkrát mě to nebolelo, tak jsem odmítla. Ty jsi ztratila řeč?

PAULINE: Zřejmě jo.

MIA: Takže já vyrazím. *(Vstane ze stoličky, zahalí se do ošuntělého kožichu a přistoupí k Pauline.)*

PAULINE: Nepolíbíš mě na rozloučenou?

MIA: Takže se nebudeš zlobit, když odjedu?

PAULINE: Ale kdepak, Mio, nebudu. Jsem jenom příšerně smutná – a unavená. Už jdi, Mio, nebo někdo uvidí, že odjíždíš.

(Pauline obejmě Miu a políbí ji na ústa. Mia jí polibek oplatí a v její náruči trochu zafňuká.)

PAULINE: Měla bys jít k zubaři co nejdřív. Je ti trošku cítit z pusy.

MIA: Do tohotole dobrodružství jsem se pustila kvůli tobě.

PAULINE: Čert to vem!

(Pauline chvatně popojde k jednomu kufru, otevře ho a vytáhne z něj menší kufřík, ve kterém je pokladna. Stříbrným klíčkem, který nosí na řemínku na krku, ji otevře a vyndá několik bankovek.)

PAULINE: *(Přísně.)* Vezmi si to. A už jdi. Hned.

(Mia si bankovky zastrčí do západní, ovine si kolem hlavy šál a popadne svůj nikdy nevybalený kufr. Vyjde úzkými dveřmi v příčné stěně. Vítr do místnosti vmete sníh a rozkymácí březový les. Pauline chvíli stojí u kamen s žehličkou, přemůže ji nezvládnutelná bolest a z úst se jí vydere neartikulovaný, ale dušený-naříkavý zvuk. Pak žehličku z kamen sundá, kamna otevře a hodí do nich několik lopatek uhlí. Rychle se stmívá, teď přijdou na řadu ospalá stropní světla. Osvald Vogler pod koňskou houní zachrochtá, obrátí se a zavzdychá. Così zamumlá, něco jako: „Toť pravda, krásko má“, a nasucho zamlaská. Na dřevěné podlaze sálu za oponou se ozvou chvatné kroky, pak se na okamžik rozhostí ticho a na jevišti stane Carl Åkerblom, celý zasněžený.)

ÅKERBLOM: *(Veselý.)* Dobrý den, má Paulinko Lilijko!

PAULINE: Byl jsi, chlapče, pryč dlouho.

ÅKERBLOM: Jak se daří Osvaldovi?

PAULINE: *(Probírá se ve vlasech.)* Nevím.

ÅKERBLOM: Má pěknou kocovinu.

PAULINE: Co odjela jeho paní, jde to s ním z kopce.

ÅKERBLOM: Naopak, Pauline! Teď, když může pít, jak chce, našel sám sebe.

PAULINE: Každopádně je mu už pětasedmdesát.

ÅKERBLOM: Je tu něco k jídlu?

PAULINE: Na kamnech je kastrol s masovou polévkou a tamhle na lodním kufru máš máslo, chleba, salám a trochu nasoleného masa.

(Åkerblom si připraví jídlo. Zimník a galoše má ještě na sobě. Kožešinou čepici a rukavice hodil na zem. Pauline je zvedne a pověsí na háček u proscénia.)

ÅKERBLOM: A co jsi udělala s Miou?

PAULINE: To dost dobře nevím.

ÅKERBLOM: Co je to za tón?

PAULINE: Zato ty, jak se zdá, máš skvělou náladu. Stalo se něco?

ÅKERBLOM: No jo. Grånäs je kraj mého dětství – to snad víš. Tatínek postavil několik kilometrů odsud – na půl cesty do hor – honosnou vilu. Prošel jsem to tady, všechno jsem prochodil, šel jsem po lesní cestě k vile a říkal jsem si, jestli tam třeba někdo nebydlí, na oknech nebyly okenice, ale jinak bylo všude tma a všechno bylo pozavírané, i když ve sněhu byly stopy nohou a kol. Byla to skoro záhada, dole, až úplně dole tekla řeka, černá a lesklá, a sníh padal a padal a občas zafoukal vítr a dvě srostlé břízy kývaly lesklými větvemi. A pak ty kopce. Víš, vždycky se modrají, ale dneska byly zahalené do rozteklých cárů mlhy, skoro nebyly vidět. A pak jsem pokračoval po strmé cestě dolů k pile tady pod námi, ta v zimě spí, ale malé peřeje, které pohánějí kola a listy pily, zbytněly a teď duněly – měly by být odsud slyšet! Ale samotná budova pily byla smutnější, než jak jsem si ji pamatoval. Krčila se pod sněhem, s propadlou střechou a celá na spadnutí. A nikde ani živáčka až na jednu pohyblivou červenou skvrnu nahoře u jezera Lokan. Šel jsem tam a našel nějaké děvče, vysoké jako bidlo, s háčkovanou čepicí a velkou koženou vestou přes červený kabátek. Prosekávala sekerou ledový krunýř. Na něco jsem se jí zeptal, ale neodpověděla mi, pravděpodobně jim zamrzla studna nebo možná vodovod, protože na kraji jezera stály dva kbelíky. Pronesl jsem jakési jméno, napadlo mě, že se tak jmenuje, a ona se na mě trochu překvapeně podívala, ale dál prosekávala led...

PAULINE: *(Přerušit ho.)* Byla tu paní Berglundová a říkala, že prodala jedenáct lístků.

ÅKERBLOM: Landahle! Landahle!

PETRUS: Tady jsem, pane inženýre!

ÅKERBLOM: Musíme postavit kinematograf. A připravit reproduktory.

PETRUS: To už je hotové, jenom ještě připojím mikrofony.

ÅKERBLOM: To je od vás hezké, že nám pomáháte, když jsou teď naše pracovní síly zdecimované.

PETRUS: Vypadá to, že pan Vogler není ve své kůži.

ÅKERBLOM: To způsobila láhev tureckého bílého, smíchaného s třetinkou kořalky. Mimochodem, kde je Mia?

PAULINE: Neviděla jsem ji.

ÅKERBLOM: Postavíme projektor na ten balkon úplně na konci sálu a pak protáhneme elektrické vedení sem k rampě a vyměníme pojistky za silnější.

PETRUS: *(Vleče projektor.)* Lidi si na ten balkon rádi sedají.

ÅKERBLOM: Nedá se nic dělat, balkon musíme zavřít, i když bude vyprodáno. Na to jsou požární předpisy, pane učiteli. Je to nebezpečné.

(Inženýr a učitel zmizí za oponou, potácejí se pod kinematografem a stativem. Je slyšet, jak v sále lomoží a cosi kutí. Pauline, v poněkud odvážných večerních šatech, vybalí z kufru pokladní knihu. Nasadí si na nos malý skřípec a vyndá si tužku. Potom se posadí k úzkému dřevěnému stolku a knihu otevře, tichými pohyby rtů počítá kolonky a cifry, kouše do násadky, počítá peníze v pokladně. Venku zesílí vítr, za okny se snáší tma. Na úzké venkovní dveře dopadne několik mohutných ran. Pauline neotevře. Další údery, teď už velmi rozhodné. Když Pauline pořád neotevívá, dveře se rozlétnou a v nich stojí malá dámička v elegantním kožichu, rukávniku, galoších a sobolí čepici. Je to Anna Åkerblomová, rozená Calvagenová. V této chvíli by jí mělo být šedesát šest let. Dámička se drží pěkně zpříma, má kulatou bledou tvář s rozhodnou dvojitou bradou, šedomodré oči, elegantní nos zahnutý nahoru a „ústa, která nebyla stvořena k líbání, ale k rozkazování“. Sundá si kožeshinovou čepici a spolu s rukávnikem ji položí na dřevěnou židli. Má leskle šedé, bíle prokvetlé vlasy. Rozepne si kožich a setřese ze sebe sněh. Pauline vstane, ale vstříc jí nejde.)

ANNA: Jsem Carlova macecha.

PAULINE: A já jeho snoubenka.

ANNA: Jelikož Carl má poručníka, je vaše zasnoubení dost sporné.

PAULINE: „Dospělý muž je oprávněn se bez vědomí a souhlasu poručníků zasnoubit či vstoupit do jiného srovnatelného, finančně nepodmíněného vztahu.“

ANNA: Mohu si sednout?

PAULINE: Promiňte, samozřejmě. Je tu trošku nepořádek, máme kvůli té vánici zpoždění. Vlak z Falunu přijel o dvě hodiny později. Než jsme dorazili do Grånäsu, kočího vozu, který nám měl odvézt zavazadla, to přestalo bavit, a tak odjel domů.

ANNA: Takže tu bude – jak se tomu říká?

PAULINE: Například biografické představení.

ANNA: Paní Berglundová říkala, že prodala jedenáct vstupenek.

PAULINE: A co má být?

ANNA: Nemohla byste se, slečno, posadit?

PAULINE: Jistě. Bohužel vám nemám co nabídnout.

ANNA: Nepřišla jsem sem na kávu.

PAULINE: To – možná – chápu. Ano.

ANNA: Vidím, že děláte účetnictví.

PAULINE: To je jeden z mých úkolů.

ANNA: A jak jdou obchody?

PAULINE: To je moje věc, paní Åkerblomová.

ANNA: Měla bych být poctivá a informovat vás, že můj nevlastní syn Gustav-Adolf, Carlův poručník, napsal paní profesorové Voglerové, poněvadž je nám známo, že paní profesorová financovala tenhle podnik. Před několika týdny dostal na svoje psaní obšírnou odpověď, ve které mu paní profesorová sděluje, že už váš podnik nezastupuje, že se na naléhavou žádost svého muže ze všech závazků stáhla a o dalších osudech celé akce nic

neví. V doušce uvedla, že inženýr Åkerblom a profesor Vogler společně rozházeli sedmdesát dva tisíc tolarů (*vesele*) a že organizační a finanční odpovědnost nyní nese slečna Thibaultová.

(*Paní Åkerblomová složí dopis, ze kterého citovala, a vrátí ho do nitra rukávnicku. Pauline si zapálí cigaretu.*)

PAULINE: Byla bych vám povděčná, kdybyste mi laskavě a upřímně vysvětlila důvod své návštěvy.

ANNA: Prosím, slečno Thibaultová. Přišla jsem si pro svého bláznivého nevlastního syna. Kromě toho jsem slíbila paní Voglerové, že jejího muže vrátím do ústavu pro chomyslné, do péče docenta Egermana.

PAULINE: A co když odmítnu?

ANNA: Jste velmi mladá, slečno Thibaultová. Je vám dvaadvacet. Že ano? Navíc jste rázná a rozhodná. Přiznám se, že k vám proti své vůli chovám obdiv. Mimoto máme, slečko, něco společného. Sdílíme spolu lásku k chlapci Carlovi. Milujeme ho, je to tak jednoduché. Když jsem se před mnoha lety stala jeho macechou, to jste vy, slečno Thibaultová, ještě ani nebyla na světě, když jsem se tedy stala jeho macechou, bylo mu dvacet šest let, ale přitom byl ještě dítě, dovoluji si tvrdit, že velmi zanedbané dítě, zle poznamenané kamarády a staršími bratry. Byl bázlivý, hodný a pilný, strašně čistotný, ctižádostivý a úzkostlivý pedant. Potíž, velká potíž byla v tom, že dostával záchvaty zuřivosti. (*Usměje se.*) Jednou mi rozbil nos.

PAULINE: Nechápu, proč mi to všechno vyprávíte, když to už vím.

ANNA: Vy víte jen to, co vám můj nevlastní syn náhodou řekl.

PAULINE: To je pravda. (*Zapálí si další cigaretu.*)

ANNA: Nekuřte prosím. Mně to vadí.

PAULINE: Promiňte. (*Zamáčkne cigaretu o talíř se zbytky obloženého chleba.*)

ANNA: Tak tedy. Mám o to lajdácké staré dítě strach. Chci mu poskytnout trochu pocitu bezpečí.

PAULINE: To já taky.

ANNA: Až pochopí, že jeho velkolepý projekt vzal za své –

PAULINE: Ano. Tak?

ANNA: Nic.

PAULINE: Jestli vám to, paní Åkerblomová, udělá radost, jestli vám to udělá radost, tak jsme s Carlem dost nešťastní, zápasíme spolu kvůli naprostým prkotinám, on mi neustále lže, i když lhát nemusí. Pořád něco dělá, chrlí návrhy, nápady, plány, výkresy, konstrukce. (*Ukáže rukou.*) Tamhleten žlutý kufr, na kterém jsou dvojité visací zámky, střeží jeho plány, jeden bizarnější než druhý. Ten týden v únoru, kdy jsme točili Nevěstčinu radost, znamenal naprosté peklo. Já jsem měla hrát Mitzi, to je hlavní ženská role, ale Carl zmerčil mladou herečku jménem Mia Falková. A ta ho svedla a já jsem z toho vypadla, neuplynulo ani dvacet minut a všechny už natočené scény se mnou se musely přetáčet s tou – dámičkou. A profesor Vogler, ten psal scénář, přicházel den co den se změnami a novými replikami a spráhl se s Carlem a Miou proti mně. Co jsem mohla dělat? Měla jsem je přece všechny tři ráda. Jenže většinou jsem byla naštvaná, a tak mě viděli jen ve špatné náladě. Ale moc jsem je chválila, nikdo nemůže říct nic jiného. Chválila jsem je, chválila a chválila. Museli pořád vědět, co si myslím o výsledku jejich bouřlivých

výstupů. A peníze mizely. Tehdy to nebyl žádný problém, poněvadž paní Voglerová si uvědomovala, že její muž je veselejší a zdravější než kdy dřív. A tak platila a platila a my jsme na sebe spiklenecky mrkali a já jsem ji ujišťovala, že jen co to mistrovské dílo bude hotové, peníze se jí vrátí. V nějakém velkém kině v městě bude slavnostní premiéra a potom budeme jezdit po celé zemi, a my jsme té podivuhodné historce sami *věřili, věřili* jsme, že to bude veledílo. Ale pak se jedna filmová společnost po druhé poděkovaly a Nevěstčina radost, první a dosud naprosto jediný živý mluvený film na světě, nám zůstal na krku. A tenkrát jsme si řekli, že se vydáme na turné a budeme si pronajímat sály. A jednoho dne začneme být *vidět!* A *tehdy* se dostaví úspěch. Jenže pak se Vogler najednou chtěl zbavit své milé ženy, a když odjela s penězi domů, začal nasávat jako houba. Takže teď je to tak, jak to je, paní Åkerblomová.

ANNA: Snad už by bylo načase udělat za tím tečku?

PAULINE: Mám tamhle v pokladně pořád ještě šest set padesát tři korun a sedmdesát öre.

ANNA: A co dluhy?

PAULINE: Vzala jsem si v bance tisícikorunovou půjčku. Tetičky se za mě zaručily.

ANNA: Ale *tamty* peníze – ?

PAULINE: – nám už dávno došly.

ANNA: A jak dlouho vám vydrží těch šest set třiapadesát korun, smím-li se ptát?

PAULINE: Tři, možná čtyři představení. To záleží na zisku.

(*Mlčení. Zdá se, že paní Åkerblomová uvažuje o tom, co bylo řečeno.*)

ANNA: Něco tak pošetilého jsem ještě v životě neslyšela. To je šílenství.

PAULINE: Kdybyste jen věděla, jaký jsem měla u tetiček v Uppsale příjemný a pohodlný život. A taky jsem byla finančně nezávislá. Rehabilitační pracovnice. A měla jsem si vzít muže, který studoval ekonomii v Hamburku. Tak jsem na tom byla. (*Zasměje se.*)

ANNA: Bude ode mě indiskrétní, když se zeptám, jak jste se s mým nevlastním synem seznámila?

PAULINE: On vám nic neřekl?

ANNA: Říkal všelicos. Kdosi mu prý otevřel oči. Jeho dřívější život byl prý „iluze“ a tak dále. Když jsem se toho chtěla dozvědět víc, zatvářil se hrozně přísně a požádal mě, abych si už konečně hleděla svého. Nemohu popřít, že mě to dost sklíčilo. (*Vysmrká se, hřbetem ruky si přejede přes čelo.*) Ano.

PAULINE: Určitě mám v kufru trošku sherry.

ANNA: To by mi udělalo dobře a uklidnilo by mě to.

PAULINE: (*Vyndá z opodál stojící skříň sklenky a z kufru, ve kterém uchovává pokladnu, sherry.*) Seznámila jsem se s ním jednoho srpnového večera před dvěma lety. Zpíval v Akademickém sboru a já jsem hrála na klavír Brahmsův Liebesliederwalzer. Byla to dobročinná akce na zámku. Carl Åkerblom začal hned vyvádět. Kdosi složil hold Leibnizovi a Carl se rozzuřil a začal citovat Shopenhauera: „V soucitu dosahujeme vyššího osvobození, poněvadž se osvobozujeme od sobeckého chtění a cítíme sounáležitost s veškerým utrpením světa!“ Krásné, vznešené krásné oči mu potemněly hněvem a ten tlustý, neohrabaný, ostýchavý, úzkostlivý člověk – no, dívala jsem se na něj a – potom nastalo něco strašného, strašné pozdvižení. Jako by zešílel, popadl kráječ syra a řízl svého protivníka do tváře, až z něj stříkala krev.

ANNA: Děkuji pěkně. Vzpomínám si.

PAULINE: Skončil na klinice a já jsem mu tam psala a dostávala od něj krásné odpovědi s básněmi a kresbami. A pak jsem ho začala navštěvovat a – tak jsme se zasnoubili, samozřejmě že tajně. Chtěla jsem za vámi, paní Åkerblomová, několikrát jít, ale vždycky se buď rozzuřil nebo si začal zoufat. Takže jsem od toho musela upustit.

ANNA: A pak se vás pokusil zabít.

PAULINE: Dalo by se to tak snad říct.

ANNA: A teď jsme tady. V Grånäsu, šest set sedmdesát tři korun od konce.

PAULINE: Ano, tak nějak.

ANNA: Ví můj nevlastní syn, že situace je – ?

PAULINE: To asi ví, ale nemluvíme o tom.

ANNA: A co bude potom?

PAULINE: Na tom nesejde!

ANNA: Vám to nedělá starosti?

PAULINE: Nad takové starosti, jaké máte na mysli, jsem povznesená.

ANNA: To je pozoruhodné.

PAULINE: To má být kompliment?

ANNA: *(Otevře kabelku a vyndá z ní tři stokorunové bankovky, položí je vedle láhve sherry.)*

Před chvílí jste mi vysvětlila, že nedostatek kapitálu omezuje vaše možnosti na pouhých několik málo představení. Tohle vám třeba přijde vhod?

PAULINE: Ne, děkuji.

ANNA: Ne? *(Krátká pauza.)* Chápu. *(Zastrčí bankovky.)*

PAULINE: A teď bych chtěla, abyste už odešla. Promiňte mi nedostatek zdvořilosti, ale nechci, abyste se s Carlem setkali.

(Paní Åkerblomová chvíli Pauline zamyšleně pozoruje, potom přikývne a vstane. Pauline jí pomůže do kožichu. Sobolí čepici si Anna Åkerblomová nasadí před prasklým zrcadlem, opřeným o zeď. Obrátí se, vezme si ze stolu rukavice, vypije si sherry a napráhne ruku.)

ANNA: Na shledanou, slečno Thibaultová.

PAULINE: *(Udělá malé pukrle.)* Na shledanou, paní Åkerblomová.

(Anna Åkerblomová vykročí ke dveřím, ale zarazí se, zůstane stát se skloněnou hlavou.)

ANNA: No, no jo.

PAULINE: Copak?

(Nyní zavládne poměrně dlouhé ticho. Ze sálu se ozvou kroky a pak Carlův hlas: „Zapněte proud, uvidíme, jestli to pojistky vydrží.“ Na okamžik se na vnitřní straně opony objeví zářivý obdélník, ale téměř ihned zmizí. O kus dále se ozve učitel Landahl: „Ne, musíme tam dát nějaké silnější, nedá se nic dělat. V nejhorším tam můžeme strčit pětníky.“ Carl Åkerblom lomoží židlí: „Nevíte, paní Berglundová, kde jsou pojistky?“ A je slyšet, jak paní Berglundová otevírá dveře: „Pojistky jsou tady v předsíni. Syčelo to tu a práskalo. Nejdřív to syčelo a pak práskalo.“ Kroky a bouchnutí dveří a pak učitelův hlas: „Přijdu dolů, jenom to tu vypnu.“)

ANNA: Před šesti lety mi zemřel muž, byl už několik let nemocný, ale přesto po něm zůstalo, abych tak řekla, prázdno. Potom se mi vdala dcera Karin. To bylo neštěstí. Všechno bylo – je k pláči.

PAULINE: A zemřel vám syn?

ANNA: Ernst zahynul při leteckém neštěstí. Byl meteorolog a studoval mrakové útvary.

PAULINE: Aha.

ANNA: Potom na mě padla hrozná únava.

PAULINE: Způsobila to Carlova nemoc?

ANNA: Ne poprvé a podruhé také ne. Ale *tentokrát* ano. Když se vám to, slečno Thibaultová, stalo.

PAULINE: Věděla jsem o jeho žárlivosti, a tak si za to můžu sama.

ANNA: Nechápu.

PAULINE: To věřím.

ANNA: S Carlem a jeho macechou se to má takhle. Možná že to bude znít melodramaticky, ale zrovna teď mě žádná lepší slova nenapadají. Carl mi přirostl k srdci. A já ho odtamtud nechci ani nemohu vypudit. Když jsem přišla do jeho rodiny, bylo mi, slečno Thibaultová, přibližně tolik, kolik je teď vám. Hned první den mi přirostl k srdci – přesně sem. (*Ukáže zařatou pěstí.*) A už tam zůstal. A já jsem byla ráda, že tam je. Občas to docela bolelo. Musela jsem ho brát v ochranu. Choval se jako blázen.

PAULINE: A teď za něj odpovídám já.

ANNA: (*Trochu posměšně.*) Jistě. Samozřejmě. Myslíte si, že žárlím.

PAULINE: Je to tak nepředstavitelné?

ANNA: Možná že trochu naivní.

PAULINE: Jenže já ho miluju.

ANNA: Katastrofa, slečno Thibaultová, životní katastrofa se nad nikým neustrne. Tu cit, tu vášeň, nemocnice, léky, sliby, přátelské vztahy, péče, kázeň. „Láska“, chcete-li. To všechno jsou náhody, tenké nitky – jsem už unavená. Unavená dlouhým čekáním.

(*Anna Åkerblomová vstane a přistoupí k Pauline.*)

PAULINE: Vy se večer nepřijdete podívat na představení?

ANNA: Já ne, ale přijde dcera Karin, Carlova nevlastní sestra. Je u mě se svými chlapec-ky zrovna na návštěvě. Tvrdí, že jí nic nezabrání v tom, aby zhlédla Carlovo umělec-ké snažení. Ti dva na sobě hodně lpí.

PAULINE: Nikdy jsem neměla příležitost se s ní setkat.

(*Paní Åkerblomová otevře dveře a odejde. Pauline začne rychle a rozzlobeně poklízet. „Proč mám takovou zlost?“ řekne náhle a na okamžik zůstane stát, pak se vrhne na suko-vitý lodní kufr.*)

ÅKERBLOM: (*Za oponou.*) Teď tu sakra bude *biograf*! Zapni proud, bratře Landahle! Jen zapni proud. Neboj se. Nemůže se stát nic horšího, než že Templářský dům vylétne do povětří.

(*Oponu prozáří ostrý světelný obdélník. Carl Åkerblom vstoupí do kruhu světla, je veselý.*)

PETRUS: (*Zvenku.*) Vypnu to a přijdu dolů.

ÅKERBLOM: Musíme pověsit plátno. (*K Pauline.*) Nevidělas Miu? Kde ta holka vězí?

PAULINE: Najdi si ji.

ÅKERBLOM: Že tu byla mammchen.

PAULINE: Ještě že ses držel stranou.

ÅKERBLOM: Nemusíš mi to líčit. Díky.

PAULINE: Buď klidný.

(Světlo na oponě zhasne a učitel Landahl vstoupí na scénu. Je plný energie.)

ÅKERBLOM: Vida, tady jsi! Vytáhneme oponu a připevníme plátno.

PETRUS: Všechno je připraveno, zbývá už jen vytáhnout plachtu na naší lodi, která nás doveze do nekonečných krajů záhadných stínů.

(Když odhrnou oponu, objeví se sál, ponořený do zašlého přítomí. Na balkoně stojí projektor a nad ním bzučí prasklé svítidlo ve tvaru koule. Inženýr s učitelem připevní horní lištu srolovaného plátna k háčkům a šňůrám. Flekatá a prodřená plachta stoupá vzhůru. Poté posunou klavír k proscénii. Pauline si vyzkouší klávesnici. Je to dost rozladěný, ale použitelný nástroj. Pauline zvedne víko, najde si hadr a začne jednu po druhé čistit klávesy. Oba mikrofony jsou postaveny za plátno a připojeny k reproduktorům, již umístěným vpředu na rampě. Všechny tyto přípravy probíhají rychle a precizně.)

ÅKERBLOM: Teď už vážně musíš najít Miu.

PAULINE: Odjela.

ÅKERBLOM: Odjela?

PAULINE: Ano, odjela.

ÅKERBLOM: To snad není žádná katastrofa –

PAULINE: Bereš to tak klidně?

ÅKERBLOM: – taková coura pátého řádu, bez uměleckých obzorů. Bez té se obejdeme. Navíc ušetříme. Pouštěla nám žilou, kurvička jedna.

PAULINE: Jak to teď vyřešíme?

ÅKERBLOM: Převezmeš její roli.

PAULINE: A kdo bude hrát na klavír?

ÅKERBLOM: Pochopitelně že ty. Jako obvykle.

PAULINE: Ale Mitzi přece mluví do hudby.

ÅKERBLOM: Tam tu hudbu škrtneme. Bude to tak lepší. Klavír se nikdy nedal sladit s reproduktory.

PAULINE: Neumím roli.

ÅKERBLOM: Můžeš ji číst.

PAULINE: Potmě?

ÅKERBLOM: Řekneme někomu, aby ti svítil baterkou.

PAULINE: A kdo tou baterkou bude svítit, když ty budeš hrát Schuberta, já Mitzi a Vogler ostatní role a Landahl bude točit klikou projektoru?

ÅKERBLOM: To je pořád řečí.

PAULINE: Jenom se ptám.

PETRUS: *(Skromně.)* Namontuju baterku na tamhleten vysunovací stojan na mapy.

ÅKERBLOM: V tom případě je už načase, abychom se oblékli do svých kouzelných plášťů a stali se neviditelnými.

(U rampy se vynoří paní Berglundová. Byla se doma převléknout do svátečních šatů a natočila si ofinu. S sebou má košík s dvěma termoskami a jakýmsi sáčkem.)

PANÍ BERGLUNDOVÁ: Už je asi čas pustit diváky dovnitř?

ÅKERBLOM: V tom případě, pane učiteli, osvětlíme sál.

PETRUS: Provedu, kapitáne!

(Paní Berglundová vystoupí na jeviště, stáhne ze sebe zimní mundúr a postaví na stůl košík s termoskami a mastným sáčkem, ve kterém jsou koláčky.)

PANÍ BERGLUNDOVÁ: Myslím, že už všichni diváci přišli, stojí venku a podupávají. Sníh zavál hlavní vchod, takže půjdou přes jeviště. Jak říkám, už tu všichni jsou. *(Otevře dveře na jeviště.)* Teda všichni nepřijdou, ale ty, co přišli, všechny do jednoho znám. *(Napůl je šeptem představuje, napůl předvádí.)* Je tu učitelka z Frostnäsů Märta Lundbergová, ta sem přijela na lyžích, ale pastor Ericsson nepřijde, protože má rýmu, takže to je o lístek míň, ale slečna Lundbergová říkala, že mu nemám peníze vracet, poněvadž to odřekl moc pozdě. A pak je tu paní Perssonová, tu jsem pozvala já. Karin je stará známá, jsme stejně staré a chodily jsme spolu do stejné třídy, nikdy nikam nechodí od té doby, co si její muž vzal loni na podzim život, moc o všem přemýšlel. Algot Frövik má hrozné problémy s klouby, je skoro invalida, nejvíc ho to bolí, když přituhuje. Ale když jde o hudbu nebo divadlo, tak není k udržení. Komisař Larsson sem taky přišel a to se nestává často, ale není tady služebně, táhne to s Hannou, to je ta, co pekla ty koláčky, je to hrozitánské tajemství, ale všichni to vědí a myslí si, že by do toho ti dva měli praštit, poněvadž Larsson je už pět let vdovec. A tohle je Fredrik Blom, dělal varhaníka a kantora ve Frostnäs, ale zhuntoval se chlastem a dostal padáka a teď tu žije z malé invalidní penze a bádá ve středověkých chorálech ze Skattungbynu. Chce si poslechnout, jak slečna Thibaultová hraje na klavír, aspoň to říkal. A pak tu máme paní Bergmanovou, Åkerblomovu sestru.

(Diváci projdou oponou a zmizí v sále. Tiché šoupání nohou a vrzání sklápěcích sedadel v dřevěných lavicích. Pauline Thibaultová jemně zatřeše Osvoldem Voglerem a vzbudí ho. Ten ze sebe shodí koňskou houni a posadí se, je silně rozespálý. Carl mu dá hltnout kořalky ze sklenice od hořčice. Pauline mu upraví frakovou košili, límec, vázanku a učísne mu řídké vlasy, které mu lemují bledou tvář jako oblak. Upraví mu sklouzlé šle a zapne poklopec u kalhot, potom mu obuje nablýskané lakovky a Carl dílo dovrší tím, že ho oblékne do fraku s řády.)

VOGLER: Jé, to už je čas? Je!

PAULINE: Už přišli diváci a každou chvílí začneme. Opatrně! Tady máš trošku silné kávy, přinesla ji paní Berglundová.

VOGLER: Třesou se mi ruce. Hodná paní Berglundová. *(Posadí se.)*

PANÍ BERGLUNDOVÁ: Tak, tak. Tak.

VOGLER: Zapomněl jsem, co mám říkat.

ÅKERBLOM: Vyjdeš před oponu, přivítáš je a řekneš tamto o epochální události v dějinách filmu, a že Grånäs, pamatuj si GRÅNÄS!, stojí v tomto okamžiku v centru umělecké expanze kinematografie.

VOGLER: Jo, jo. To je pořád řečí. Já svou roli umím. *(Vstane.)*

PAULINE: Jak se cítíš?

VOGLER: Trochu se mi motá hlava.

(Úzké dveře za pravou postranní kulisou se rozlétnou. Do místnosti se protáhne žena v elegantním kožichu a se šálem na tmavých vlasech. Carl Åkerblom ji prudce obejmě.)

ÅKERBLOM: Drahá sestřičko, ty ses přišla podívat na bráchův spektakl? Tos mi udělala radost.

KARIN: Kluci celý podzim postonávali, a tak jim doktor nařídil pobyt na čerstvém vzduchu. Máme se tu báječně, musíš k nám zajít.

ÅKERBLOM: Já nejsem sám.

KARIN: Já vím. Kde máš tu svou Pauline?

PAULINE: Tady je ta jeho Pauline.

KARIN: To jsou ale krásné šaty.

(Oponou, až dole u rampy, prostrčí hlavu Petrus Landahl, je nervózní.)

PETRUS: No tak! Nezačneme už konečně? Vždyť je už čtvrt na devět. A diváci jsou tu zřejmě v plném počtu. *(Ke Karin.)* Dobrý den, nebo spíš dobrý večer, paní Bergmanová. Jestli vám můžu být nápomocný, tak vám seženu skvělé místo. Až budeme začínat, uhoďte do gongu, abych věděl, kdy mám zhasnout a pustit promítačku.

(Bratr a sestra, přemožení pohnutím, se ještě jednou obejmou. Carl Karin políbí a odstrčí od sebe: „Přiď se pak ještě aspoň rozloučit, i kdyby se ti naše představení moc nelíbilo.“ Karin projde za asistence Petruse Landahla oponou. Vogler je vyveden doprostřed jeviště, urovná si manžety a kdysi tak elegantní frak. Paní Berglundová přiloží do kamen uhlí z uhláku a pak se u nich usadí. Åkerblom udeří do gongu. Pauline naposled zkontroluje svůj zevnějšek před prasklým zrcadlem. Ještě jeden úder do gongu, a Osvald Vogler vykročí k úzké šterbině, kde se navzájem objímají obě poloviny opony. Třetí úder: Vogler, oslepený barevnými paprsky rampových světel, vystoupí do sálu.)

VOGLER: V děsivých pravěkých jeskyních se shromažďovali pravěcí lidé a v nepochopitelném nadbytku radosti malovali na jejich vlhké stěny rozmanité postavy, vyřezávali figurky či vykovávali nanejvýš pozoruhodné šperky. Ve velkých bouřích, po neschůdných stezkách, překonávající všemožné nepohodlí, tam nyní přicházejí jiní lidé, aby si ty namalované postavy a vyřezávané figurky prohlédli. Nebo aby si v rukou podrželi vybroušený jantar. Člověk se neubrání dojetí. Ptám se vás, ale je to řečnická otázka, nejsem si dokonce ani jist, že někdo ze zde přítomných před nebo za tímto špinavým hadrem chápe bezmeznou velikost dnešního –

(Vtom Pauline prostrčí ruku oponou a chytne za ruku Voglera. Jemně, ale rozhodně ho vtáhne dovnitř a posadí na polní lůžko. Potom si sedne ke klavíru a zaintonuje scherzo ze Schubertovy Deváté symfonie, upravené pro fortepiano. Po půl minutě zhasne rampa a na promítacím plátně se objeví zrnící, roztřesený světelný obdélník. My, kdo se dosud nacházíme na jevišti, tedy vidíme promítané obrázky zezadu. Nejdřív se ukáží titulky: TSODAR ANIČTSĚVEN, pak AMARD a nakonec uměleckými písmeny téměř přes celé plátno: AMOLBREKÅ ALRAC.

Pak následuje zatmívačka. Pauline Thibaultová umně přejde k hlavnímu motivu první věty Osmé symfonie. Na plátně se zvolna objeví detail nemocného Franze Schuberta na lůžku, na lůžku bolesti a ponížení. Je vidět, že má horečku, vlasy má spečené a jamka pod krkem se mu leskne potem. Titulek: NECOMEN, a vzápětí následuje další obrázek mistrova ubohého příbytku. Otevrou se dveře a k posteli připluje krásná a nezvykle elegantně oblečená mladá žena. Poklekne. Detail Franze, který řekne: „Tak jsi přece jen přišla, milovaná Mitzi!“ Řekne to doopravdy! Za napnutým plátnem to zašeptá Carl Åkerblom. Nakloní se až těsně k obdélníkovému mikrofonu a pronese ta podmanivá slova: „Tak jsi přece jen přišla, milovaná Mitzi.“ Pauline Thibaultová opustí klavír a chvatně přistoupí k druhému mikrofonu, celé plátno teď zaplní Mitzina usazená tvář, šeptající: „Ať se stane, co se stane, chci, abys věděl, že tě miluji, můj Franzi.“ Pauline to hezky šeptá do mikrofonu a reproduktor její mírný hlas přenáší dál k nečetnému publiku v Templářském domě. Nemocný se pozvedne na loktu a s krajní námahou vytáhne zpod polštáře svazek ručně psaných not,

partituru. Roztřesenýma rukama listuje v ohmataných stránkách a pak v záběru, na kterém je ubohá špinavá postel a otevřené okno (za oknem poulává umně zhotovená větev rozkvetlé střemchy), řekne – najednou ale plátno a především mladičkou Mitzi, která je celá v bílém a hrdinně zadržuje slzy, ozáří silné světlo – umírající mistr tedy řekne: „Zahraj mi, drahá! Zahraj mi!“ Kráska si rozváže stuhý na klobouku se širokou střechou a odspěchá ke klavíru, který se krčí u protější stěny. Zároveň Pauline opustí mikrofon a sedne si ke klavíru v pravém prosceui. Opět detail Franze Schuberta. Zavře oči, jeho dřív tak spečené vlasy se upravily, lesklý pot v jamce pod krkem je stejně jako skvrny na noční košili pryč. Zavře oči a jeho rysy, zpustošené lícidlem, ozáří úsměv. Jak Mitzi, tak Pauline hrají druhou větu z Deváté symfonie, je to vznešený okamžik a Carl Åkerblom, doprovázený toulavými tóny, šeptá do mikrofonu: „Zde na hranici mezi životem a smrtí si vzpomněl na své krátké štěstí, prožité s mladou ženou, která ho v jeho poslední hodině obklopila tóny, jež ještě žádné lidské ucho nepochopilo.“ V grånském Templářském domě, sevřeném v surovém objetí ledových větrů z vřesovišť na druhé straně řeky, jsou všichni dojati k slzám. Vtom se stane toto:

Nejdříve se ozve třesnutí, rána, výstřel. Poté protáhlé zasyčení. Prozářený, hezký, sépiově zbarvený obrázek na plátně se zatřepotá a pohasne. V sále i na jevišti zavládne tma jako v pytli, jediné, co svítí, jsou rudé propastné oči kamen, ale jejich světlo je slabounké. Projektor zmlkne, učitel Landahl přestane otáčet klikou a zírá na černou příšeru, šátrá po vypínači, ale stroj je mrtvý. Na templářský sál se snesla nezvratná temnota, svržená ze sněhem obtěžkaného nebe, větší tma snad už ani být nemůže. Navíc panuje ochromující ticho. Uplyne několik vteřin. Potom někdo zavolá: „Myslím, že v předsíni hoří!“ Algot Frøvik odpoví: „Hoří pojistky, tak je to.“ Kdosi na jevišti zakopne o židli, to paní Berglundová: „V předsíni je hasicí přístroj a kbelík na vodu.“ Lidé zapálí sirky, začnou jednat, Åkerblom popadne baterku, pod stolem stojí kbelík s pitnou vodou, oheň trochu plápolá, ale nepřilís silně. Po chvíli čilé aktivity je z plamenů už jen hustý kouř. Všichni na sebe začnou mluvit. Komisař, který je sám templář, řekne: „Paní Berglundová, nepodívala byste se do skříně? Myslím, že na horním regálu vpravo máme několik balíčků vánočních svíček. Zbyly nám od Vánoc.“ A kdosi, někdo jiný než paní Berglundová, si stoupne na stoličku, světelný kužel baterky těká: „Tady jsou velké a malé balíčky a spousta zpola vypálených tlustších svíček.“ Pauline a Märta Lundbergová se dají do jejich zapalování, Fredrik Blom a Osvald Vogler jim pomáhají. Hanna Apelbladová vyndá z těžce prostorné skříně šálky a podšálky, ozve se cinkání porcelánu a lžiček: „Teď si dáme hlt kávy, to nám přijde vhod,“ zvolá někdo, pravděpodobně paní Perssonová.)

VOGLER: Okamžik. Okamžik, vážení. Smím vám něco říci? Mám návrh. Chcete, vážení, mému návrhu propůjčit sluch?

(Rádi si jeho návrh vyslechnou. Zavládne umírněná veselost, jako by zrovna unikli nějakému, možná že smrtelnému nebezpečí. To ano, nějaký návrh by byl příjemný.)

VOGLER: Nuže! Jsme malá společnost, která se vzepřela zuřivosti živlů a zlomyslným úkladům elektrických démonů! Máme svíce, dá se říci, že je to krásné osvětlení! Máme tělesnou potravu. V uhláku je uhlí. Posadíme se sem na jeviště a dohrajeme drama v našem kroužku.

(Po chvíli rozvážného ticha se ozve souhlasné mumlání a několik nesmělých výkřiků: ano! Přítomní si sednou přibližně tak, jak kdo chce, ale Åkerblom s Voglerem dohlédnou na to,

aby mezi diváky zůstal menší prostor na hraní. Učitel Landahl připevní k vysunovacímu stojanu na mapy ještě jednu baterku. Kdosi odněkud vyndá lucernu, která poslouží jako rampové světlo, spousta stearinových svící neklidně plápolá, ale s rostoucím teplem se zklidní a konečně ozáří místo určené k hraní poklidným světlem. Nyní předstoupí Carl Åkerblom, dosud v černém plášti, který mu sahá až na zem, je to náznak nějakého kostýmu, i když to vypadá všelijak.)

ÅKERBLOM-SCHUBERT: Přeneseme se tedy do Vídně roku 1823. Je teplý, téměř dusný srpnový večer. Nacházíme se v nádherném paláci, nebo přesněji řečeno, v jeho stinném parku, kde se v šeru třpytí sochy a hrají fontány. Francouzská okna jsou otevřená do soumraku, sály, ve kterých se oslavuje, září, je slyšet taneční hudba, smích a křik. Všechna tato pompa a bohatství náleží hraběti Hansi Lotharu von Schweinitzovi. Na mramorové lavičce s vyhlídkou na měsícem osvětlený Dunaj sedí Franz Schubert, zcela pohroužený do myšlenek. Váhavě, téměř plaše se k němu přiblíží překrásná žena.

PAULINE-MITZI: Smím se posadit?

ÅKERBLOM-SCHUBERT: (*Uctivě vstane.*) Vaše Milosti!

Třetí dějství

Jeviště je dosud ozářené velkým počtem vánočních svíček, které, samostatně nebo ve skupinkách, stojí na podšálcích a talířích. Ale jejich společné, poklidně tvrdošíjné světlo nevrhá žádné tvrdé stíny a jen odlehlejší zákoutí místnosti tonou ve tmě. Lucerna, kterou učitel postavil na zem a která tak byla povýšena na rampové světlo, dodává tvářím vystupujících magické odstíny. Baterky, tak důmyslně namontované na vysunovací stojan na mapy, osvětlují samotné místo určené k hraní, nepravidelné, ani obdélníkovité, ani kulaté, ani vyvýšené či jakýmkoli jiným způsobem vyznačené místo, které vzniklo jakoby samo od sebe tím, že diváci stojí, sedí a dívají se. Märta Lundbergová, jasně osvětlená a s tvář obrácenou k hercům, se posadila na dřevěnou židli. Ovčí kožich a pletenou čepici si stáhla, ale ruce, na kterých má lupenku, si schovala do kabátku. Fredrik Blom stojí poblíž klavíru, těžko říct, jestli proto, aby ukázal, že je také umělec, nebo aby Pauline pomohl obracet noty. Komisař vytáhl z jednoho rohu podlouhlý dřevěný stůl a sedl si na něj jako na balkon. Vybral Karin Perssonovou, aby se posadila po jeho pravém boku, ta si také odložila kabát a klobouk, v hřejivém světle vypadá nesměle a krásně. Algot Frövik si vylezl na žebřík, který předtím použili při zavěšování promítacího plátna. Sedí, maličký a jakoby složený, na jeho nejvyšším stupínku. Svým zmučeným, útlým tělíčkem připomíná středověkého světce, který před několika hodinami prošel mukami martyria. Hanna Apelbladová se pohodlně opírá v křesle, lenoše s ošuntělým purpurovým potahem. Velkou dobromyslnou tvář má neustále osvětlenou čtyřmi téměř vyhořelými svícemi v mosazném svícnu, který si postavila na stoličku vedle sebe. Paní Berglundová klidně usíná u rozpálených kamen. Byla na nohou už od dojení v půl šesté ráno. A k tomu jí ještě přibýly všechny ty neobvyklé povinnosti. Konečně Karin – Carlova mladší sestra – s tmavýma očima, nepřetržitě upřenýma na dřevěnou lavici na místě určeném k hraní, představující mramorovou lavičku v měsícem ozářeném hraběcím parku. Kožich a klobouk si pověsila na háček hned vedle dveří. Má na sobě blůzu a sukni v různých odstínech tmavě modré,

sepnuté ruce jí spočívají v klíně, těžké snubní prsteny, oddělené úzkým diamantovým prstýnkem, se ve světle lucerny slabě třpytí.

A teď k vystupujícím: Carl Åkerblom má dosud dlouhý černý kabát a brýle. Kabát je možná opatřený úzkými klopami a snad odhaluje náprsenku košile a volně zavázaný šátek, možná že z nitra kouzelného pláště vyrostl límec. Elegantní večerní šaty, které má na sobě Pauline, ztmavly do bordó. Výstřih se jí rozšířil a ukazuje podstatně víc lesklého masa. Přibýlo i několik drahocenných šperků. V pozadí stojí stínová postava, která se občas zhluboka nadechne, občas si rukou přejede po bledém čele a řídkých rozevlátých vlasech. Poklidně povlává a tu a tam se posílí z láhve. Má na sobě stejně jako Carl Åkerblom kouzelný plášť, který jí sahá až na zem, ale v levé ruce drží vysoký klobouk, jako kdyby zrovna byla vykonala zdvořilostní návštěvu. Konečně učitel Petrus Landahl je pořád v jednom kole: tu stojí na židli a svítí někomu z vystupujících baterkou do tváře, tu opatrně posune lucernu, tu poponese nebo odnese kus nějakého nábytku nebo nějaký předmět, který něco představuje.

PAULINE-MITZI: Mohu se posadit?

ÅKERBLOM-SCHUBERT: (Vstane.) Vaše Milosti!

MITZI: Neruším?

SCHUBERT: Prosím vás, poseďte tu chvíli v záři měsíce. Dopřejte mi, paní hraběnko, abych se na vteřinku těšil vaší líbezné přítomnosti.

MITZI: Chtěla bych vám poděkovat za vaše hraní.

SCHUBERT: Myslel jsem, že mě nikdo neposlouchá. Často je lepší koncertovat po večeri, to je obvykle většina lidí ospalá z vína a jídla a trochu si zdřímne. Ne, ne. Nejsem ani smutný, ani uražený. Hrabě je štědrost sama. Dokonce se nabídl, že za překvapivě vysokou částku koupí můj poslední smyčcový kvartet. Pod podmínkou, že ho bude moci vydat pod vlastním jménem.

MITZI: Jak byste, pane Schuberte, mohl dovolit – ?

SCHUBERT: Mohu hned napsat jiný kvartet. To hrabě Schweinitz nemůže.

MITZI: Než jsem se opovážila vás vyrušit, stála jsem tamhle ve stínu pod pinií. Ve vaší tváři, ozářené měsícem, se zračil smutek.

SCHUBERT: Nepřetržitě se zaobírám poslední větou své Velké symfonie. Chci, aby to byl výkřik radosti.

MITZI: A to vás tak trápí?

SCHUBERT: Nenudím vás, paní hraběnko?

MITZI: (Rozhlédne se, přiloží si ke rtům ukazováček.) Mám jedno tajemství, pane Schuberte. Já vůbec žádná hraběnka nejsem.

SCHUBERT: Vy, paní hraběnko, nejste žádná hraběnka?

MITZI: Jsem jenom malá kurvička.

SCHUBERT: To je ale – to ale není – já –

MITZI: Můj otčím mě právě prodal baronu Siraudinovi. Tomu s těmi komediemi, vaudevilly a legračními fraškami. Je pohádkově bohatý a má dva zámky v Maďarsku, čtyři vinice v Provenci a navíc ještě byty v Londýně a ve Vídni. (Rozumně.) Je skvělé, že mě baron koupil. Laskavý nijak zvlášť není, to tvrdit nemohu, ale vyučil mě. Chci říct, jeho belgická milenka, madame Moreau, se postarala o mou výchovu.

SCHUBERT: Takže baron Siraudin si vás koupil?

ILUMINACE

Ingmar Bergman: Co chvíli křičí na jevišti světa

MITZI: Baron byl kvůli nějaké premiéře na návštěvě ve Vídni. Jeden lékař mě prohlédl a potvrdil, že jsem panna. Můj otčím mi dal sedm procent kupní částky, musím uznat, že to od něj bylo hezké.

SCHUBERT: To se tedy musí uznat.

MITZI: Ale největší legrace na tom je, že jsem stále ještě panna.

SCHUBERT: To je od monsieur Siraudina velmi ohleduplné.

MITZI: Teď měsíc zašel za mraky a začíná se zvedat vítr.

SCHUBERT: Nepůjdeme dovnitř?

MITZI: Ne, pane Schuberte. Zůstaňme tady. Mám ráda ševelení těch mohutných dubů dole u řeky.

SCHUBERT: *(Zasměje se.)* Ano. Je to tak.

MITZI: Vy se smějete?

SCHUBERT: Přemýšlím, slečno Mitzi, o tom, že jsme prodaní a koupení.

MITZI: Já jistě byla o poznání dražší. Patnáct tisíc zlatých. A to nepočítám nájemné, služebnictvo, garderobu a ekvipáž. Docela se mě zmocňuje pýcha, když pomyslím, jak jsem nákladná.

SCHUBERT: Já cenu svého smyčcového kvartetu neprozradím. *(Zasměje se.)* Mohu vás chvíli držet za ruku?

MITZI: *(Stáhne si rukavičku.)* Koušete si nehty, pane Schuberte. *(Skloní se a chvatně mu políbí ruku.)*

(Ze stínů stromů se vynoří Osvald Vogler. Na hlavu si posadil cylindr, z rozepnutého širokého, černého pláště mu vykukuje bílá náprsenka. V ruce drží lehkou procházkovou hůlku.)

VOGLER-SIRAUDIN: Vida, tady mám svou uprchlou holubičku!

MITZI: V tanečním sále bylo hrozné horko a já asi mám trošku horečku. Tohle je –

SIRAUDIN: Jak bych neznal našeho milovaného Mistra. Celá Vídeň si zpívá jeho písně. Každá chudokrevná slečinka břínká jeho impromptus. Těší mě.

SCHUBERT: *(Ukloní se.)* Mě obzvlášť.

SIRAUDIN: Vás zrovna potřebuji! Odpoledne jsem se zúčastnil zkoušky své nejnovější komedie Ženin rozmar, kterou skvěle hraje především madame Sassariová. Když jsem jí skládal poklonu, postěžovala si.

SCHUBERT: A copak tu velkou herečku trápilo?

SIRAUDIN: Zpívá takovou krátkou písničku, jen několik veršů. Opakuje ji v každém dějství, je to její znělka, jestli mi rozumíte.

SCHUBERT: *(Ukloní se.)* Naprosto, pane barone.

SIRAUDIN: Je to takhle: Ty moje kočička,
co ti mám dát?

Ty moje kočička, ty moje kočička,
já tě mám rád.

SCHUBERT: Oslnivé poezie.

SIRAUDIN: Skladatel je jen slušný řemeslník. Nepochopil subtilní obscenitu té poémy. Zeptám se bez okolků. Můžete mi pomoci?

SCHUBERT: *(Zazpívá jemným, ale poněkud krákvým hlasem.)* Takhle nějak?

SIRAUDIN: Je pravda, co se o vás říká, že jste Mistr. Zapsal byste laskavě ty noty?

SCHUBERT: Hned to bude, pane barone.

SIRAUDIN: A co odměna,

SCHUBERT: Jak uznáte za vhodné, pane barone. (*Vzdálí se.*)

SIRAUDIN: (*K Mitzi.*) Já ti dám utíkat.

MITZI: Tady ne, Paule. Tady ne. Teď ne.

SIRAUDIN: Najdu tě v náručí toho šilhavého, špinavého muzikanta.

MITZI: (*Vyděšená.*) Odpusť. Odpusť mi to.

SIRAUDIN: Vypláchněš si ústa kyselinou solnou. A pak se vyčistíme růžovým klystýrem.

MITZI: Měj slitování. (*S pláčem poklekne.*)

SIRAUDIN: Nejdřív tě musím potrestat.

MITZI: Tady ne.

SIRAUDIN: Právě že tady!

(*Opakovaně ji bije holí přes záda. Mitzi trest mlčky přijímá. Výstupu přihlíží Schubert, stojící se svěšenýma rukama.*)

SCHUBERT: Já jsem ještě tady.

SIRAUDIN: Ach, vy jste ještě tady? Nevšiml jsem si vás. (*Vyndá náprsní tašku.*) Malé uznání za vaši melodii. Prosím.

SCHUBERT: Děkuji, pane barone.

SIRAUDIN: Vstaňte, slečno Veithová. Vstaňte a upravte si šaty. Budeme tančit pavanu se svícný, nesmíme o ni přijít. Podejte mi ruku, slečno Veithová! Sbohem, Mistře. Vaši kouzelnou melodii si dokonale pamatuji.

ÅKERBLOM-SCHUBERT: Franz Schubert stál ve tmě za vysokými okny a pozoroval vznešený tanec v sále. Jeho ponížení i náhlé pochopení ho rozplakalo. Zde končí první dějství.

(*Na jevišti zavládne takové ticho, že se z roury od kamen a zpod střešních plechů ozývá vánice. Paní Hanna Apelbladová si natáhne baculaté nohy a ticho prolomí: „Nechce někdo ještě kávu? V termosce je jí dost.“ Diváci vstanou a začnou se pohybovat různými směry.*)

STEFAN LARSSON: Má to hodně dějství? Mám být v jedenáct doma.

PAULINE: Ale ne. Jedno dějství jsme odehráli a další dvě už nejsou tak dlouhá.

STEFAN LARSSON: Neptal jsem se proto, že by mě to nudilo. Díky, díky. Já žádný koláček nechci.

FREDRIK BLOM: (*Carlu Åkerblomovi.*) Tady na konci Schubert asi pochopil, jakou podobu dá poslední větě své Velké symfonie?

(*Osvald Vogler nalezle všem ze své láhve do skleniček a šálků. Je ze svého vystoupení rozjařený a poněkud nesouvisle rozmlouvá i nerozmlouvá s ostatními. Märta Lundbergová si z kabelky vytáhne rozedranou knížku a přiblíží se ke Karin Bergmanové, přečte cosi nahlas, ale ve stále blahovolnějším šumu ji není slyšet. Komisař Stefan Larsson bouchne Carla Åkerbloma do zad a podá mu šálek kávy, kterou přitvrdí vlastním koňakem.*)

STEFAN LARSSON: Navrhuju, abychom si připili na všechno to krásné a nádherné, co jsme tady viděli. Požívání alkoholických nápojů není sice v těchto prostorách dovoleno – ale umění, když ho jako teď předvádějí umělci, je opravdu, opravdu opojné. Na zdraví!

(*Většina přítomných pozvedne své šálky a připije si s umělci, ti, vzpružení nečekaným aplausem, začnou chvatně připravovat následující dějství. Vládne horlivá aktivita, učitel Landahl znovu udeří do gongu, a šeptající si diváci zaujmou svá místa, až na Algota*

Frövika, skrčeného na lenošce s opěradly. Kdosi nasype do kamen uhlí, tím se vzbudí paní Berglundová a omluví se. Když při třetím úderu do gongu všechno ztichne, Märta Lundbergová vstane. Je dojatá, ale rozhodná, zpočátku se jí chvěje hlas, postupně však nabude na pevnosti a zvučnosti.)

MÄRTA LUNDBERGOVÁ: Ještě než představení bude pokračovat, chtěla bych vám, jestli dovolíte, přečíst něco, co jsem kdysi dávno našla v jedné knize. Je to stručně řečeno příběh o mladém muži, který hledá cestu. Vypadá to, jako by se tím hlavním stalo samo hledání a zastínilo to, co mladík hledá. A teď vám přečtu, co spisovatel ve své knize napsal: „Stěžuješ si, že voláš, a Bůh mlčí. Tvrdíš, že jsi uvězněný a že se bojíš, že ti byl uložen doživotní trest, ačkoli ti nikdo nic neřekl. Pomysli, že jsi svým vlastním soudcem i vlastním žalárníkem. *Vězni, vystup ze svého vězení!* Ke svému překvapení zjistíš, že ti nikdo nebrání. Skutečnost za zdmi tvého vězení je sice hrůzná, ale ani zdaleka tak hrůzná jako tvoje úzkost v nitru uzavřeného pokoje. Učiň první krok ke svobodě, není to nic těžkého. Druhý krok je již těžší, nenech se však nikdy porazit svými žalárníky, kterými je jen tvá bázeň a pýcha.“

(Märta Lundbergová to z větší části četla, občas s nosem krátkozrace zabořeným do knihy. Teď v rozpacích pohlédne na své posluchače.)

HANNA APELBLADOVÁ: Nedáte si, Märto, hlt kávy?

MÄRTA LUNDBERGOVÁ: Ano, děkuji, Haničko. *(Tře se jí ruka, cinkne lžičkou, uchopí šálek oběma rukama, zčásti je má zakryté rukavicemi, ale svou lupénku schovat nedokáže.)* Děkuji, děkuji, sednu si sem.

ÅKERBLOM: Teď už musíme začít druhé dějství. Za zástěnou, zakrytou kusem roztrhané látky, nalezneme Mistrovo prosté lůžko. Pod pravým stropním oknem vidíte železný sporák s několika neumytými, docela obyčejnými hrnci a kastrolky. Doufám, vážení, že si toto vše dokážete představit, stejně jako téměř nesnesitelný zápach plísně, špíny a primitivních medikamentů, které Mistr musí brát, jestliže chce bojovat se svým doutnajícím rozkladem.

(Carl Åkerblom se posadí ke klavíru. Ze stínu vystoupí Osvald Vogler, ten však teď už nepředstavuje elegána a spisovatele Paula Siraudina, ale jednoho z mnoha Schubertových přátel, skvělého a všemi respektovaného varhaníka Marcuse Jacobiho. Oba hudebníci čtyřručně zahrají poslední taktý poslední věty Velké symfonie. Åkerblom-Schubert ihned vstane, popojde ke stolu a sáhne po dýmce, prudkými pohyby si ji nacpe.)

ÅKERBLOM-SCHUBERT: Tak co? Nic mi neřekneš?

VOGLER-JACOBI: Musíš mě nechat trochu vydechnout.

SCHUBERT: Jsi můj přítel, Marcusi. Hráli jsme spolu celou symfonii. Jsi první a jediný člověk, kterému jsem se svěřil.

JACOBI: *(Opatrně.)* Je to velké dílo.

SCHUBERT: *(Veselý.)* Ano, je. Moje největší.

JACOBI: Myslím dlouhé.

SCHUBERT: Dlouhé?

JACOBI: Jako tvůj přítel musím být upřímný.

SCHUBERT: Tobě se moje symfonie nelíbí.

JACOBI: Jsou v ní báječná místa. A scherzo je mistrovské dílo. Začátek je přímo geniální.

SCHUBERT: Tím mě neutěšíš.

JACOBI: (*Mírně.*) Nejsem tady proto, abych tě utěšoval.

SCHUBERT: Promiň.

JACOBI: Říkal jsi, že hledáš schopného učitele, který by tě naučil kompoziční techniku. Jak to dopadlo? Nechal jsi to plavat?

SCHUBERT: Chyběla mi odvaha – a peníze.

JACOBI: To je škoda, Franzí. Tvoje symfonie trpí strašnými chybami. Nejméně na čtyřech místech mi dřeva připadají nehratelná. A co je tohle – to zní naprosto ujetě. (*Zahraje několik taktů.*)

SCHUBERT: Má to znít ujetě.

JACOBI: Podívej se na poslední větu! Ta působí zběsile, šíleně.

SCHUBERT: Chápu, že ti náš rozhovor působí bolest. Ale prosím tě: jen žádné ohledy!

JACOBI: Poslední věta, Franzí, je nehratelná. Posluchači se budou smát – budou se ti posmívat.

SCHUBERT: Měl jsem přece nějaký záměr!

JACOBI: Kolikrát v té přezvukavé, užvaněné nekonečnosti opakuješ hlavní motiv?

SCHUBERT: Nepočítal jsem to.

JACOBI: A pak ty citace z Beethovena.

SCHUBERT: To je radost.

JACOBI: Je to směšné.

SCHUBERT: Směšné? (*Přejede si rukou po tváři.*)

JACOBI: Musíš mi prominout mou upřímnost. Třeba se, Franzí, mýlím. Musíš počítat s tím, že se třeba mýlím.

SCHUBERT: Ne, neutěšuj mě. To se k nám nehodí. Teď ti, bratře Jacobi, povím, jaký jsem měl záměr. Motiv, hlavní motiv, ten neustále se vracející motiv je výkřik. Radostný výkřik! Stál jsem tady u svého pultíku a neustále – (*snaží se být věčný*) – neustále jsem ve svém těle, v mase, v nervech, v pohlaví, ve svalech, v mozku a ve vyděšeném a splašeném srdci cítil, jak ve mně hlodá a hrabe moje nemoc, jak mi ty protivné medikamenty otravují nervy. Každou minutu, bratře. Každíčkou minutu. Byl jsem v pekle. Žiji v pekle. Ale Bůh mi daroval ten radostný výkřik, ten tak krátký výkřik. A to mi přineslo ulehčení, úlevu, moje bolest se stala nedůležitou, moje nemoc bezvýznamnou a zuřivost léků se změnila ve vzdálenou ozvěnu. Říkal jsem si, že – mým záměrem bylo – myslel jsem si, že jiní lidé, které tak jako mě trýzní peklo jejich ponížení – říkal jsem si, že na ně zavolám jako na sebe sama. A volám tak často a dlouho, že se moje bolest stává ne skutečnou a moje nemoc fantomem.

JACOBI: (*Mírně.*) Velká forma nikdy nebyla tvou silnou stránkou. Schuberte! Nejsi žádný Beethoven, jsi Franz Schubert, a tak je to dobře.

SCHUBERT: Ale co mám přepracovat? Slibuji, že se budu řídit tvými pokyny, ale nemám už moc času.

JACOBI: Mohu ti dát jen jednu radu.

SCHUBERT: Chápu.

JACOBI: Promiň. (*Pohlédne na hodinky.*)

SCHUBERT: Nepros za prominutí, bratře Jacobi. Prokázal jsi svému příteli největší ze všech služeb. Řekl jsi pravdu.

JACOBI: Musím už jít, mám ve tři mši.

SCHUBERT: Sbohem, příteli.

JACOBI: Sbohem.

(Vogler-Jacobi se stáhne z místa, kde se hraje, zpět do šera. Åkerblom-Schubert zůstane sedět, obrací strany v partituře.)

ÅKERBLOM-SCHUBERT: Klesám. *(Oddechuje.)* Klesám.

(Pauline-Mitzi zaklepe na stůl, Åkerblom-Schubert potichu zamumlá: „Vstupte, prosím.“ Mitzi nese kytici umělých květin. Tváří se vesele.)

MITZI: Dobrý večer, můj Franzi. Ty tady držíš černou hodinku, a venku je takové rajske jaro. Nepůjdeme někam na procházku? Nikam daleko, jen tam, kam dojdeš.

SCHUBERT: Ty jsi veselá, Mitzi?

MITZI: *(Květiny.)* Vše nejlepší k svátku.

SCHUBERT: Posad' se a vyprávěj. Vidím, že se něco stalo.

MITZI: Poslala jsem velkého Paula Siraudina k vodě. Sbohem, monsieur Siraudine i ty vaše komedie, frašky, růžové klystýry a bičíky.

SCHUBERT: Co tomu říká tvůj otčím?

MITZI: Právě v tomto okamžiku si můj pan otčím přeslabikovává dopis, ve kterém mu sděluji, jak se věci mají, a svá zcela vlastní rozhodnutí!

SCHUBERT: Dopis? Vždyť se sotva umíš podepsat.

MITZI: Nadiktovala jsem ho. *(Tajuplně se usměje.)*

SCHUBERT: Ach. A komu jsi ho nadiktovala?

MITZI: Jednomu studentovi.

SCHUBERT: Studentovi?

MITZI: Neptej se tak hloupě, Franzi.

SCHUBERT: Láska?

MITZI: Velká, všeobjímající.

SCHUBERT: Uživí tě ten student?

MITZI: Uživí sotva sám sebe. Ale já jsem si našla příležitostné zaměstnání ve sboru. V Lidovém divadle. Alespoň přes léto to postačí.

SCHUBERT: Máš přece své šperky.

MITZI: *(Zavrtí hlavou.)* Žádné šperky nemám. Nemám nic. Všechno, co jsem dostala, jsem vrátila. Nebylo toho málo, to ti tedy řeknu.

SCHUBERT: A co říkal pan baron?

MITZI: Moc toho neřekl. Jenom zamkl dveře a prohlásil, že mi samozřejmě dá svobodu.

SCHUBERT: Zamkl dveře?

MITZI: Řekl, že hned dostanu klíč, když udělám vše, co má nejradši. A tak jsem to udělala, poněvadž jsem měla trošku naspěch. Jenže on mě pak nechtěl pustit, i když to slíbil, a dal mi pořádný výprask. Nechceš se mi podívat na zadek, mám ho rudofialový. *(Vyhrne si sukni.)*

SCHUBERT: Ne, díky, drahá Mitzi. Díky.

MITZI: Jakmile jsem se dostala ven, ocitla jsem se v tom velkém parku, kde tak fouká, s alejemi vedoucími k Dunaji! Vjela do mě tak šílená radost, že jsem začala ječet: *Můžu si dělat, co chci!* A ze všeho nejdřív jsem chtěla natrhat tyhle květiny a běžet ti sem poblahopřát k svátku a povědět ti, co všechno se mi během pouhých několika hodin přihodilo.

SCHUBERT: A co ten student?

MITZI: Má celý den přednášky, takže se můžeme sejít až večer.

SCHUBERT: (*Hledá v náprsní tašce, najde bankovku.*) Mohu ti přispět na večerní radovánky?

MITZI: Ty jsi můj nejhodnější, nejmilejší. (*Obejme ho.*) Musím svému Francíčkovi dát pusu.

SCHUBERT: Ne, pusu ne.

(*Åkerblom se náhle rozpláče. To nepláče Schubert, ale sám Carl Åkerblom. Sesune se na židli a potom na zem, pláče a vzlyká, strhne si brýle a zaboří si klouby prstů do očí.*)

ÅKERBLOM: Klesám. Klesám.

PAULINE: (*Opře se, chytne Carla za ruku.*) No tak.

KARIN BERGMANOVÁ: (*Na bobku před plačícím bratrem.*) Hlavu vzhůru, Carle. Víím, že to dokážeš. Když chceš. A já víím, že chceš. Není to nic hrozného, slyšíš? Nic hrozného.

(*Karin se dotýká jeho čela, očí a úst, vypadá to, jako by ho zaříkávala: „Tak už vstaň.“ Carl poslušně, i když toporně vstane. „Prosím za prominutí,“ řekne potom. „Hrozně mě bolí břicho, a to mě k mé ostudě zdolalo.“ „No opravdu,“ zvolá bývalý kantor Fredrik Blom, „jako by to potkalo mě. Přesně takhle můj velevýznamný přítel Hugo Alfvén popravil mou symfonickou rapsodii Řeky a hladiny. Přesně takhle. Moje zoufalství neznalo hranic.“*)

HANNA APELBLADOVÁ: Uvařila jsem do té velké termosky jednu konvici kávy navíc. Nechce někdo?

KARIN BERGMANOVÁ: Na tomhle místě asi nebyla žádná přestávka plánovaná. Snad s tím občerstvením ještě počkáme.

MÄRTA LUNDBERGOVÁ: Jestli jsou umělci unavení, tak jsme už každopádně viděli a slyšeli tolik krásných věcí, že můžeme pro dnešek být zcela spokojení.

ALGOT FRÖVIK: Nějaký konec to přece jen mělo. Dá se říct, že šťastný i nešťastný.

FREDRIK BLOM: To si já rozhodně nemyslím.

STEFAN LARSSON: Musíme zhasnout nějaké svíčky, abychom nezpůsobili požár.

(*Určitá aktivita: Karin s Pauline usadí Åkerbloma na židli a nalejou mu z jedné z Voglerových tak záhadně se vynořujících láhví. Hanna mu podá šálek čerstvě uvařené kávy.*)

ÅKERBLOM: (*Vysmrká se.*) Nechápu, co mě to popadlo. Obvykle se dokonale ovládám.

(*Šoupání židlí, všichni usedají. Paní Berglundová se při té příležitosti probudí a přiloží zbytek uhlí z uhláku do nenasytných železných kamen. Kdosi řekne: „Už jenom sněží, je po vichřici. Asi bude dokonce i svítit měsíc.“ Komisař si vyklepe dýmku a Hanna Apelbladová posbírání šálky od kávy, což zvládne natotata. Åkerblom si sedl do bílého houpacího křesla. Nohy si zavinul do deky a pod hlavou má malý polštářek.*)

VOGLER: (*Předstoupí, čte i mluví z paměti.*) Už je podzim a ze stromů v městském parku opadalo listí. Franz Schubert je těžce nemocný, má cosi, o čem lékař váhavě tvrdí, že je to tyfus, ale ve skutečnosti to zcela určitě jsou následky strašných medikamentů, které mu tentýž lékař naordinoval. Mistr je na mizině a žije z almužen od bratra Ferdinanda. Takhle vypadá situace tohoto zataženého čtvrtého odpoledne na konci října.

(*Učitel Landahl, stojící vysoko na žebříku, udeří do gongu. Posvítí ospalou baterkou nemocnému do tváře. Åkerblom-Schubert zavře oči a zvolna oddechuje, občas zakašle. Pauline-Mitzi bez zaklepání vstoupí.*)

VOGLER: *(Horlivě.)* Jistě si vzpomínáme na začátek našeho biografického představení. Teď jsme tam zpátky. Tytéž obrázky, tatáž bída, tatáž slova! Kruh se uzavřel. Schubert tedy řekne: „Tak jsi přece jen přišla, milovaná Mitzi!“

(Åkerblom pohybuje rty a šeptá tutéž repliku.)

PAULINE-MITZI: Ať se stane, co se stane, chci, abys věděl, že tě miluji, můj Franzi.

SCHUBERT: Mitzi, tohle je partitura Velké symfonie. Buď tak laskava a předej ji mému bratrovi Ferdinandovi. A teď už jdi. Podělal jsem se a pozvracel, je tu strašný smrad.

MITZI: Přijdu se s tebou rozloučit. Navždy. Pojedu se svým Felixem do Paříže. Odjíždíme za několik hodin.

SCHUBERT: Jaká to radost!

MITZI: Můj otčím plakal. A objal nejdřív Felixe a potom mě a potom oba najednou a pak zašeptal: „Bůh vám oběma dej štěstí, jaké jsem já nikdy nepoznal!“

SCHUBERT: Zázrak.

MITZI: Chudáček otčím, teď na tom nebude finančně zrovna nejlíp, ale kladl mi na srdce, že si nemám dělat starosti. „Jsem tak šťastný, dítě moje, že jsi šťastná,“ řekl mi. A pozvedl sklenku a podíval se na mě těma svýma vodnatýma očima. „Ty jsi moje nevěstka,“ dodal potom, což nebylo zrovna vhodné, ale já jsem pochopila, že tím nemyslí nic zlého. Sbohem, můj drahý, milovaný, ubohý nemocný příteli.

(Mitzi Schuberta prudce obejmě a z místa, kde se hraje, zmizí ke klavíru, tam si sedne a zahraje Impromptu 142 č. 1 f-moll, možná že ne celé, hraje jen několik minut. Hudbu přeruší příchod „hraběte“ Marcella Veitha. Veith [Osvald Vogler] vypadá vznešene a děšivě.)

VOGLER-VEITH: Pan Schubert?

ÅKERBLOM-SCHUBERT: S kým mám tu čest?

VEITH: Hrabě Marcell Veith, s vaším dovolením. Otčím Mitzinky.

(Vogler-Veith se posadí k nemocnému, z kapsy pláště vytáhne oslnivě bílý kapesník a z nitra fraku malou lahvičku s parfémem, stříkne si několik kapek na kapesník a přidrží se ho u dlouhého nosu.)

VEITH: *(Šeptá.)* Hrůza! Není žádný Bůh. Moje nevlastní dcera –

SCHUBERT: Jsem nemocný, umírám. Prokažte, pane hrabě, mému ponižujícímu stavu úctu tím, že budete upřímný.

VEITH: Mitzi, moje ubohé dítě, moje malá holčička, si vzala život.

SCHUBERT: Byla – byla přece tak šťastná.

VEITH: A vina za její smrt, pane Schuberte, padá na vaši hlavu.

SCHUBERT: *(Mlčí.)*

VEITH: Milovala vás mocnou dívčí vášní a byla připravena vše obětovat: skvělou hereckou kariéru, báječného milence, vynikajícího monsieur Siraudina, který s nadšením financoval každý její sebemenší vrtoch. Opovrhla otcovskou láskou. Obětovala vše, pane Schuberte, své zaslepené lásce k mizernému muzikantovi, navíc trpícímu hanebnou chorobou. Včera v půl jedenácté dopoledne mi můj sluha ohlásil návštěvu. Šel jsem do salonku a tam jsem se setkal s dvěma policejními důstojníky v civilu, kteří mi co nejšetrněji sdělili tu příšernou novinu – moje dcera byla nalezena pod Tegenbrücke, uvízla tam u jednoho dřevěného pilotu. Podle policejní zprávy byla mrtvá už zhruba čtyřicet hodin. *(Otře si pravé oko.)*

SCHUBERT: A co Felix – ? Ten student?

VEITH: Nechápu, o čem to mluvíte. Jaký Felix? Jaký student?

SCHUBERT: Jak můžete vědět – ?

VEITH: Velmi jednoduše, pane Schuberte, vše je až hrůzně zjevné. (*Vyndá malý zápisník se zlatými sponami a květinovými girlandami na měkké vazbě.*) Moje dcera si vedla kombinovaný deník a pokladní knihu. Prosím, čtěte! Čtěte a přemýšlejte. Ať vám na tvářích, poznamenaných výstřednostmi, vzplane ruměnec hanby.

SCHUBERT: (*Vezme si zápisník, listuje v něm, přečte několik řádků, strhne si brýle a ty spadnou na zem, zakryje si rukou tvář.*)

VEITH: Kdybych nevěděl, že v nejbližší době zemřete za příšerných bolestí, kterými jsou trestáni prostopášníci, kdybych nevěděl, že vaše cesta na onen svět je neodvolatelná, vyzval bych vás na souboj. Ale já vám všechna ta ponižující muka, která vás čekají, přeji, nechci vaše utrpení zkracovat. Nad vaši hlavou, pane muzikante, drží ruku trestající Bůh. „Má je pomsta,“ praví Hospodin.

(*Veith se odmlčí, prudce zamrká, odkašle si. Trapná pauza.*)

ÅKERBLOM-SCHUBERT: (*Když Vogler zůstane sedět.*) Nemáš už co dodat, tak by sis měl vzít svůj cylindr a jít.

VOGLER-VEITH: (*Probere se.*) Omluvte mě na okamžik – omluvte mě. Za tamtěmi dveřmi (*ukáže rukou*) čeká několik zdvořilých pánů. Poslala je v této zimní noci moje žena po dohodě s docentem Egermanem. Mají za úkol vyzvednout Osvalda Voglera a pak ho, bude-li to nutné, tak ve svěřací kazajce, předat do bezpečí blázince. Kolikrát mě už lidé ve své bláhovosti zavřeli do svých vězení? Ještě nikdy jsem nepřivolával nebeské, skvoucí andělské zástupy! Šumění jejich silných křídel nikdy, až na několik málo výjimek, nedosáhlo sluchu pošetilých lidských dětí. Myslím hlavně na Beethovena – jak známo, existují svědectví.

PAULINE: Přestaň už, Osvalde!

(*Vejdou dva policisté a opatrně se chopí Osvalda Voglera.*)

VOGLER: Jednoho dne zaduní nad městy temnota, jednoho dne vám červi rozežerou hniající tělo. Vnitřnosti vám vyhřejnou otvory, těmi, které máte, a těmi, které vyvrtají Satanovi andělé.

(*Märta Lundbergová se obrátí k tiše zuřícímu Voglerovi a uchopí ho za ruku. Pohladí ho po paži.*)

MÄRTA LUNDBERGOVÁ: Vy mluvíte o nesprávném dnu –

VOGLER: (*Udivený.*) Mluví o nesprávném dnu?

MÄRTA LUNDBERGOVÁ: – o úplně nesprávném dnu.

VOGLER: Ale co moje zběsilost?

(*Märta Lundbergová jenom zavrtí hlavou a navlékne Voglerovi svrchník, který jí několik lidí podá.*)

HANNA APELBLADOVÁ: Galoše žádné neměl?

ÅKERBLOM: Zapomněl je v Avestě.

(*Oba policisté se opatrně ujmou Voglera. Ten se zastaví a rozhlédne, jako by chtěl ještě něco říct.*)

PAULINE: (*Políbí Voglera na čelo.*) Sbohem, Osvalde.

(*Osvalda Voglera vyvedou ze sálu. Kdosi vytáhne roztrhanou roletu. Jasně svítí měsíc.*)

KARIN PERSSONOVÁ: Viděli jste už někdy takhle svítit měsíc?!

ALGOT FRÖVIK: A vichřice se už utišila.

KARIN BERGMANOVÁ: Tak co bude? Hra už skončila?

ÅKERBLOM: Myslíš film? Film už prakticky skončil.

PANÍ BERGLUNDOVÁ: (*Probudí se.*) Už je konec?

KARIN PERSSONOVÁ: Zbývá ještě něco?

ÅKERBLOM: Trošku, ale moc už ne. Pauline zahraje několik taktů a pak přijde záběr zblízka na umírajícího Mistra, hledícího přímo na diváky, asi takhle. A pak si musíte představit, že tu ubohou, páchnoucí místnost naplní podivuhodné světlo. Je to jiné světlo než sluneční světlo, jestli mi rozumíte. Když Schubert uslyší ty podivuhodné tóny, usměje se, přestože je tak unavený, a řekne, pak řekne: (*Potlačuje své pohnutí.*) „Klesám.“ A potom je několik vteřin zticha a poslouchá – své vlastní impromptu. Ale pak velmi zřetelně pronese: „Neklesám, neklesám – stoupám.“ – A pak se plátno zatmí a hudba ztichne, no, a tak náš film skončí.

(*Po krátké chvilce intenzivního ticha začne Hanna Apelbladová a paní Berglundová řinčet šálky a podšálky: „Káva se všechna vypila a koláčky snědly.“ Algot Frövik si navlékne kožich: „Cítím v kloubech, že přituhne, když se vyjasňuje.“ Stefan Larsson přinesl ze sálu uhlák: „Kamna v sále vyhasla, ale to, co zůstalo tady v tom uhláku, ztopte, budete tu přece přes noc.“ Karin Bergmanová se dotkne Paulininy paže a obrátí se: „Pár minut počkám.“ Paní Berglundová podá všem ruku a omluví se: „Usnula jsem, byla jsem od půl šesté na nohou, takže jsem teď večer trošku unavená. Ale bylo to tak – díky, díky a dobrou noc. Můžu vám zítra pomoci, stačí, když mi zatelefonujete: Grånäs dvanáct.“ Märta Lundbergová stojí stranou, ale najednou se rozhodne, obrátí se k Pauline a podá jí svou knihu: „Chci vám, slečno Thibaultová, dát tuhle knížku, není zrovna v nejlepším stavu, podtrhávala jsem si v ní a udělala jsem jí oslí uši. – Dobrou noc. Ráda vám ráno před půl osmou přijdu pomoci sbalit, ale potom už mám školu.“ Komisař naložil kamna tak, že hlasitě hučí: „V noci bude mrznout, udržujte v kamnech oheň, bude určitě třicet stupňů pod nulou. To se pozná podle toho, jak svítí měsíc.“ Znovu a znovu všem podává ruku. Pak si stáhne kožešinovou čepici přes uši a vydá se do zimní noci. Učitel Landahl byl pořád v jednom kole. Teď přinese černé krabice s filmem: „Radši ty filmy dáme do bedny, jsou to drahé věcičky. Projektor demontujeme zítra ráno, ano? Přijedu s nákladákem včas. Nákladní vlak do Insjönu bývá v Grånäsu ve čtvrt na deset. Nemám vzbudit kantora? Usnul na klavíru, vypadá to nebezpečně, mohl by spadnout a zabít se.“ „Já vůbec nespím,“ ohradí se kantor Blom a posadí se. „Díky za krásnou hudbu, slečno! Osobně interpretuju Schubertova impromptus jinak, to ale neříkám jako kritiku. Každopádně to bylo krásné, i když na můj vkus trošku moc ženské. Ale velmi krásné!“ Kantor si navlékne kožich a uklání se na všechny strany, i do tmavých koutů, kde jsou jenom stíny. Karin Perssonová vyhrkne: „Počkejte chvilku, Blome, půjdeme společně, jdeme přece stejným směrem.“ Podá všem ruku a nesměle, téměř neslyšně poděkuje za představení. Pak zmizí s kantorem v úzkých dveřích, které těžce oddechují šízravým chladem. Karin Bergmanová zůstala stát stranou, je posledním hostem, který ještě neodešel.)*

ÅKERBLOM: Dobrou noc, sestřičko. A díky, že jsi přišla.

KARIN BERGMANOVÁ: Mám ti něco vyřídit od Mammchen.

ÅKERBLOM: To jsou mi věci. To bude jistě něco nepříjemného.

PAULINE: Moc si nefandi, Åkerblome. Zrovna jsem spočítala náš dnešní zisk, dělá to třináct korun a osmdesát öre.

ÅKERBLOM: *(Uklízí.)* Co mi máš vyřídit?

KARIN BERGMANOVÁ: Kdybyste se slečnou Thibaultovou chtěli přespat u nás doma, jste srdečně vítáni.

PAULINE: To je od paní Åkerblomové moc milé.

ÅKERBLOM: *(Poklízí.)* Vyřiď té zatracené megeře, že jí takový triumf nedopřeju.

KARIN BERGMANOVÁ: To jí vyřídit *nemůžu*.

ÅKERBLOM: A zítra ráno milého blázna v doprovodu Gustafa-Adolfa převežete do ústavu.

KARIN BERGMANOVÁ: Víš moc dobře, že Gustaf-Adolf je se svou novou ženou ve Florencii. Doma je jenom maminka, já, stará slečna Nilssonová a kluci.

ÅKERBLOM: Tak ty máš svoje kluky s sebou?

KARIN BERGMANOVÁ: Přijď nám zakouzlit, Kájo! Víš, jaká to bude legrace. Jako loni v zimě.

ÅKERBLOM: To bychom mohli – co říkáš, Pauline? Jsi tichá a studená jako kachlovky, v kterých se netopí.

PAULINE: Ty víš, co si myslím.

ÅKERBLOM: Pozdravuj matku a poděkuj jí za její neprohlédnutelně vlídné pozvání, ale řekni jí, že přišlo moc pozdě.

(Carl Åkerblom se převalí na polní lůžko, na kterém bytoval Vogler, přetáhne si deku přes hlavu a ihned usne, ozve se slabé pravidelné chrápání. Pauline zamíří ke dveřím a Karin ji tam následuje, nezastaví se, nezůstanou stát, dokonce ani neprohodí pár slov o tom, že svítí měsíc, nebo o Karinových chlapcích. – Zdvořilé úsměvy, načež se zavřou dveře a otočí se klíč v zámku. Pauline přitáhne ke kamnům pohovku a udělá si pohodlí. Divadelní kostým si pověsila na žebřík, temně rudá hedvábná látka žhne v přitmě. Už nehoří mnoho svíček. Měsíc, bělavý a nehybný, vykresluje na zakramařené podlaze tvrdý vzorek. V kamnech to slabě duní, jinak vládne ticho, které je jako sloup z černého kovu, sahající až do věčnosti.)

ÅKERBLOM: Ne, ne. *(Posadí se.)* Ty spíš, Pauline? *(Pauline neodpoví.)* Proč neodpovíáš, ty se kvůli něčemu zlobíš? *(Pauline se nehýbá.)* Chceš mě poslat do blázince, když už všechno doopravdy skončilo? Nemyslím peníze, ale samotnou cestu.

PAULINE: Pojď si sem sednout.

ÅKERBLOM: Ty mě chceš opustit?

PAULINE: Nechci tě opustit.

ÅKERBLOM: Lžeš.

(Åkerblom se šourá sem a tam, kouše si nehet na palci. Pauline se posadí a ovine si kolem ramen šál. Místnost rozřezává bílý pruh měsíčního světla. Kamna si občas povzdechnou, jinak je ticho.)

PAULINE: Na to, jestli lžu, nikdy nepřijsi. Proto by bylo praktičtější, kdybys tomu, co říkám, věřil. A já říkám, že tě nikdy opustit nechci.

ÅKERBLOM: Už zase lžeš.

PAULINE: Tak třeba lžu.

ÅKERBLOM: Postaráš se, aby mě zavřeli. Jen si nemysli, že ti něco vyčítám.

ILUMINACE

Ingmar Bergman: Co chvíli křičí na jevišti světa

PAULINE: Nenecháme toho už?

ÅKERBLOM: *(Napodobuje ji.)* Nenecháme toho už?

PAULINE: Dělej si, co chceš.

ÅKERBLOM: *(Napodobuje ji.)* Dělej si, co chceš.

PAULINE: Jenom si nemysli, že mám strach.

ÅKERBLOM: *(Napodobuje ji.)* Jenom si nemysli, že mám strach.

PAULINE: Krucinál himlhergot!

(Pauline se vrhne na postel a obrátí se ke zdi. Åkerblom zůstane stát, dosud si kouše nehet na levém palci, trochu mu z něj teče krev. Pak udělá několik tichých rychlých kroků směrem k posteli a popadne Pauline za ruce. Ta klade chabý odpor. Odtáhne ji na zem, klopýtají a padají, Åkerblom je rychlejší, oběma rukama ji chytne za hlavu, Pauline tiše nařiká a snaží se mu vymanit, ale paže jí klesnou.)

ÅKERBLOM: Podívej se na mě. Podívej se na mě. *(Křičí.)* PODÍVEJ SE NA MĚ!

PAULINE: *(Šeptá.)* To bolí. *(Podívá se na něj.)*

(Oba znehybní. Znehybní na několik minut, což je dlouhá doba, pokud se někdo namáhá sledovat neúplatně putující vteřinovou ručičku. Tenhle blázen má navíc sílu, určitě by té dívčině mohl rozmáčknout lebeční kost, rozdrtit spánky – nebo vydloubnout oči. Pauline je už těžká a nehybná, už se na něj nedívá, upírá pohled na hlavičku hřebíku v hrbolaté podlaze. Ve světle měsíce všechno září. Tlak na její hlavu se dvakrát zvýší, Åkerblom pokaždé hlasitě zasupí, mezitím je ticho. Pak jeho sevření povolí. Oběť a vrah současně vstanou, Åkerblom napřáhne prst a chce se Pauline dotknout, ta se po něm poněkud bezmocně ožene jako po mouše, vrátí se k posteli a lehne si, zachumlá se.)

PAULINE: Jenom žádné výčitky.

ÅKERBLOM: Ne. *(Pauza.)* Chci říct, že moje macecha je velmi laskavá dáma.

PAULINE: To říkáš vždycky.

ÅKERBLOM: Sestřička Karin vzbudila kluky, ti přišli rozespalí z dětského pokoje a hned se ptali, jestli budu kouzlit nebo dělat něco jiného, vždycky si něco vymyslíme, a já řekl, že dneska už je moc pozdě, ale zítra se budeme dívat na kinematograf a pohyblivé obrázky. Sednu si, Pauline, tady do houpacího křesla, nejspíš usnu, když tu budu sedět se zavřenýma očima. *(Plynule pokračuje.)* Posadili jsme se pod žlutou mosaznou lampu, i s kluky, vypili jsme maceše kořalku z černého bezu a dali jsme si marinovaného sledě, ančovičky s vejcem a cibulkou, játrovou paštiku s okurkou, studené masové knedlíčky, vařenou šunku, ztracená vejce a to nejlepší ze všeho: paštiku z divočiny, kterou dělá slečna Nilssonová. Potom, když jsme se nasýtili, jsme společně sklídili ze stolu a chvíli jsme seděli u krbu, až už jenom slabě žhnul, kluci už usnuli, tak jsem je odnesl do dětského pokoje – do svého dětského pokoje – je to přece krucinál můj dětský pokoj, Pauline! Odnesl jsem je tam, nejdřív jednoho a potom druhého, ani se přitom nevzbudili. Pak jsme ještě chvíli seděli u krbu – ne, nejdřív tě macecha vzala za ruku a řekla, že je vděčná, že jsi na sebe vzala odpovědnost za mě.

(Carl Åkerblom se posadí na trojnožku pod jednou kulisovou břízou, břicho se mu vydouvá, má zuté boty a na ponožce na pravé noze má díry. Ohne ruku, obnaží si zápěstí a k tepně přitiskne nehet palce. Pauline, dosud ležící se zavřenýma očima, se zvedne na loktu. Kde-si v temnotě za bílé se třpytícím oknem, ozářeným měsícem, lze zahlédnout dvě nehybné postavy: Klauna a Schuberta. Klaunův vyšívaný kostým je poskvrněný od krve. Schubert má

ILUMINACE

Ingmar Bergman: Co chvíli křičí na jevišti světa

na rtech krev a v koutcích úst pěnu. Nikdo se nehýbá, nikdo nic neříká. Je naprosté ticho. Měsíční záře vyluzuje vysoký bzučivý, sotva slyšitelný tón, který se přibližuje, vzdaluje, a zase se vrací, chvíli je silnější, chvíli slabší. Špinavá podlahová prkna odrážejí studené světlo na stěny, strop a břízy na jevišti. Carl Åkerblom tiskne nehet palce k tepně, pak mu sjede k ohbí paže.)

PAULINE: Jestli umřeš, tak už nechci žít. Chci, abys to věděl. Slyšíš?

ÅKERBLOM: Kolik představení nám ještě zbývá?

PAULINE: Co si počneme bez Voglera?

ÅKERBLOM: Učitel Landahl snad umí hrát stejně dobře jako Vogler!

PAULINE: Myslím, že si můžeme dovolit pět nebo šest představení. Kdyby jen přišli nějakí diváci.

ÅKERBLOM: Musíme to inzerovat –

PAULINE: To stojí moc peněz.

ÅKERBLOM: Sednu si do houpacího křesla.

PAULINE: Víš, že mě můžeš kdykoli probudit.

ÅKERBLOM: Mimochodem, už jsou tady.

PAULINE: Kdo?

ÅKERBLOM: Poslouchej.

PAULINE: Já nic neslyším.

(Pauline si lehne na polní lůžko a zachumlá se do pokrývky. Ozve se slabý řezavý tón, ztratí se a zase se ozve. Postavy v přítomí se začnou pohybovat, pomalu, ale rozhodně. Carl Åkerblom otevře oči a obrátí hlavu. Klaun je teď docela blízoučko. Schubert si čistí brýle, vypadá zmateně, z koutku úst mu ukapává krvavá pěna, zanechávající na zeleném fraku skvrny.)

ÅKERBLOM: Člověk klesá. To ano.

Fårö, 30. července 1993

Přeložil Zbyněk Černík

Přeloženo ze švédského originálu: Ingmar Bergman, *Larmar och gör sig till*.

In: Ingmar Bergman, *Femte akten*. Norstedts Förlag AB, Stockholm 1994.

The editorial board wishes to express thanks to Norstedts Förlag AB for their kind permission to publish Czech translation of this text.